Pelerina Egeria
şi
Cultul ortodox

Traducere din lb. engleză şi comentarii
de

Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruş

Teologie pentru azi

Bucureşti
2005

Descrierea anului liturgic de la Ierusalim, făcută de pelerina Egeria în secolul al IV-lea[1]

Întoarcerea Egeriei la Constantinopol

XXIII, 8. În ziua următoare, traversând marea, m-am întors la Constantinopol, dând mulțumiri lui Hristos, Domnul nostru, Care nu a catadicsit[2] a-mi da asemenea har, mie, celei care sunt o nevrednică şi o netrebnică, pentru că El nu a catadicsit a-mi da mie, nu numai să vreau să merg, dar mi-a dat încă şi putere să călătoresc, prin locurile pe care le-am dorit şi m-am întors, în cele din urmă la Constantinopol.

9. Când m-am întors aici, am fost prin toate Bisericile…ca cea a Apostolilor şi prin toate Bisericile Sfinților Martiri[3], căci în aceste locuri[4] sunt foarte multe…şi nu am încetat să dau mulțumiri lui Iisus, Domnul nostru, Care atunci nu a catadicsit să trimită mila Sa peste mine.

10. De la care loc, doamnele – lumina ochilor mei – pe când trimit acestea[5] iubirii tale, mi-au propus deja, în numele lui Hristos, Domnul nostru, să mergem spre Efes, în Asia, pentru a ne ruga[6], fiindcă aici este sfântul mormânt al Sfântului şi Fericitului Apostol Ioan.

Şi, dacă, după aceasta eu sunt încă în trup şi învrednicită ca să văd vreun fel de loc ca acesta, fie îți voi spune personal iubirii tale despre acelea – dacă Dumnezeu va catadicsi să-mi permită mie aceasta – fie printr-un oarecare om înțelept iar dacă îmi voi plănui altceva în minte, îți voi trimite ştiri despre aceasta, printr-o altă scrisoare. Dar dacă voi, doamnelor – lumina ochilor mei – catadicsiți să vă

---

[1] Traducerea de față s-a făcut după ediția în limba engleză a cărții: Louis Duchesme, *Christian Worship*, London, 1923,
cf. http://users.ox.ac.uk/~mikef/durham/egetra.html.
[2] *Deign* = a catadicsi.
[3] Mot à mot : „the martyr-memorials”.
[4] Literal: *aici*. Am vrut însă să scăpăm de redundanța textului englezesc.
[5] Notă a ed. amer.: *scrisorile*.
[6] Literal: *de dragul rugăciunii*.

aduceți aminte de mine, faceți voi aceasta, indiferent dacă eu sunt în trup sau în afară de trup[7].

[7] Adică *adormită*, *decedată*.

Sfânta Liturghie de la Ierusalim

Slujbele zilnice

Utrenia[8]

XXIV. 1. Acum, căci dragostea ta poate cunoaşte care este ordinea slujbelor de zi cu zi la Locurile Sfinte[9], trebuie să te informez despre ea, pentru că ştiu că vei avea multă bucurie cunoscând aceasta.

În fiecare zi, înainte de cântatul cocoşilor[10], toate uşile Bisericii Învierii[11] sunt deschise, şi toţi monahii şi fecioarele – căci ei cheamă doar pe ai lor aici – merg într-acolo[12] şi nu sunt singuri, căci asemenea lor vine şi poporul mirean, deopotrivă bărbaţi şi femei, care doresc să înceapă privegherea, ca şi aceştia[13], adică devreme.

Şi de la acea oră a zilei îşi încep imnele – care se rostesc – şi psalmii – care se cântă responsiv[14] şi antifoanele – care se cântă în aceeaşi manieră; rugăciunea se face după acele imnuri. Iar preoţii, diaconii şi monahii, de două sau de trei ori, fac cu rândul în fiecare zi, rostind rugăciuni, după acele imnuri sau antifoane.

2. Dar, când se crapă de ziuă, ei încep să rostească imnele Utreniei. După care episcopul vine cu clerul şi imediat intră în peşteră[15] şi din năuntrul locului de unde se şterg păcatele noastre[16], el, primul, rosteşte o rugăciune pentru toţi, menţionând numele tuturor celor pe care el doreşte să le

---

[8] Matin.
[9] Iniţialele ne aparţin.
[10] Cockcrow.
[11] Anastasis.
[12] La Sfânta Biserică, pentru Slujba Utreniei.
[13] Ca monahii şi fecioarele / monahiile.
[14] Alternativ.
[15] Cave. E vorba, de fapt, de Sfântul Mormânt al Domnului, de peştera, de mormântul săpat în piatră unde El a fost înmormântat.
[16] Am tradus această parte de text după înţeles, dar nu îmi dau seama, în mod deplin, ce semnifică „*from within the rails* (cancelli)”.

pomenească; apoi binecuvintează pe catehumeni, după care rosteşte o rugăciune şi binecuvintează şi pe cei credincioşi.

Şi când episcopul iese din altar (*from within the rails*), fiecare îşi apropie mâna lui şi el[17] îi binecuvintează pe fiecare în parte, în timp ce iese afară şi le dă drumul să iasă, la revărsatul zorilor (*by daylight*) [18].

Ceasul al 6-lea şi Ceasul al 9-lea

3. În acelaşi fel, la *Ceasul al 6-lea*[19], vin iarăşi cu toții în Biserica Învierii şi rostesc psalmi şi antifoane, în timp ce episcopul este încă aşteptat[20].

Atunci când vine[21], el nu se aşază, ci intră îndată prin uşile Sfântului Mormânt[22] – care este în peşteră – la fel ca dimineața devreme, şi, ca şi atunci, el începe primul să rostească o rugăciune, pentru ca apoi să binecuvinteze pe cei credincioşi şi apoi iese afară prin sfintele uşi (*within the rails*) iar fiecare întinde mâna sa pentru ca să-i binecuvinteze.

Şi în acelaşi fel este făcut şi *Ceasul al 9-lea*, ca şi *Ceasul al 6-lea*.

Vecernia [23]

4. Acum, la ceasul al 10-lea – pe care ei îl numesc aici „timpul apariției stelelor"[24] sau, după cum zicem noi: „timpul aprinderii lămpilor"[25] – tot poporul se adună la Biserica

---

[17] Episcopul.
[18] Literal: *ziua pe lumină*.
[19] Literal: *ora 6*. Dar nu e vorba de ora 18.00 seara, ci de ora 15. 00 după amiaza.
[20] Literal: c*hemat* (*summoned*).
[21] Episcopul, de el e vorba.
[22] Anastasis.
[23] Vespers.
[24] O transcriere a lui „licinicon" – pe care îl dă ed. amer. – şi care l-am luat de la *luceo, ere, luxi* = a fi lucitor, a luci, a străluci.
[25] Stradale şi particulare. O transcriere a cuvântului latinesc „lucernare".

Învierii în acelaşi fel şi toate candelele şi lumânările sunt aprinse[26], făcând o foarte mare lumină.

Acum, lumina nu este adusă din afară, ci este adusă din peştera [Sfântului Mormânt], căci ea este adusă din altar, unde o candelă[27] arde întotdeauna, zi şi noapte iar psalmii şi antifoanele Vecerniei se rostesc în mod continuu, pe o perioadă mare de timp.

Atunci episcopul este chemat şi el vine şi se aşază[28], şi de asemenea se aşază şi preoţii la locurile lor proprii, rostind imne şi antifoane.

5. Şi când toate acestea au fost rostite[29] după obicei (*according to custom*) [30], episcopul iese şi stă înaintea sfintelor uşi (*the rails*)[31] – căci acestea sunt înaintea peşterii, a Mormântului Domnului – şi unul dintre diaconi face pomenirea obişnuită, pomenind fiecare nume în parte[32].

Şi când diaconul pomeneşte fiecare nume în parte, mulţi tineri (*the many little boys*)[33] – care sunt întotdeauna în aşteptare – răspund cu nenumărate[34] voci:

„Doamne miluieşte!" (*Kirie eleison!*) sau, după cum spunem noi: „Miserere Domine!"[35] .

---

[26] Mărturie foarte evidentă a existenţei candelelor şi a lumânărilor în Sfânta Biserică.
[27] Literal: *lampă*.
[28] Pe un scaun anume pregătit.
[29] Literal: recitate.
[30] Obiceiul, tipicul bisericesc era deja profilat. Slujbele nu erau formate ad-hoc, ci ele respectau o Tradiţie, o rânduială păstrată cu evlavie, cu credincioşie.
[31] Literal: balustradelor.
[32] Diaconii aveau şi în vechime rol liturgic. Neoprotestanţii vor să spună astăzi, că diaconii se ocupau în vechime doar cu administraţia, dar aceasta e o teză ce falsifică istoria eclesială. Pomenirile nominale de astăzi nu sunt o *invenţie recentă*, atunci când se fac la momentul lor tipiconal.
[33] O mărturie despre corurile de copii, de tineri, care cântau la Sfintele slujbe.
[34] Acest cuvânt „countless" (nenumărat, infinit), în acest context, poate fi înţeles în trei feluri. Putem înţelege că aceşti tineri, cântau pe mai multe voci – şi de aceea se foloseşte acest adjectiv plural – sau că, ei repetau de mai multe ori „Doamne miluieşte!", fapt pentru care ar trebui să traducem: *răspund de nenumărate ori*. Însă am ales varianta a treia, că se auzeau nenumărate voci, diverse voci, care ziceau: „Doamne miluieşte!".
[35] Traducerea latină a lui „Doamne miluieşte!", în timp ce prima era traducerea grecească. Observăm că Sfânta Tradiţie nu este un depozit de „vechituri" sau de „falsificări" – cum ne acuză unii sau alţii – ci modul cotidian, respiraţia zilnică a Sfintei Biserici şi a creştinilor ortodocşi din toate timpurile. „Doamne miluieşte!" era, este şi va fi. El este expresia pocăinţei, a dragostei, a dependenţei totale de Dumnezeu. Şi cei de atunci şi cei de azi cred la fel.
Simţim că ne leagă aceleaşi adevăruri, aceeaşi mărturie, aceiaşi vocaţie. Sfânta Tradiţie e modul în care, Sfântul Duh, ne-a ghidat şi ne ghidează, în Sfânta Biserică a Domnului. Cine nu înţelege acest lucru, trăieşte cu „mândria unicităţii", „a

6. Şi când diaconul termină tot ce are el de zis, întâi episcopul rosteşte o rugăciune şi în ea se roagă pentru toţi, apoi se roagă cu toţii, laolaltă, atât credincioşii, cât şi catehumenii.

Din nou diaconul îşi ridică vocea, poruncind fiecărui catehumen să-şi plece capul, acolo unde el se află[36], iar episcopul, stând în picioare (*stands*), rosteşte binecuvântarea peste catehumeni[37].

Din nou se face rugăciune, şi diaconul iarăşi îşi ridică vocea şi credincioşii se pleacă, fiecare unde se află în picioare, plecându-şi capul şi episcopul de asemenea, binecuvintează şi pe cei credincioşi.

Apoi li se dă voie să plece din Biserica Învierii.

7. Şi unul câte unul, toţi sunt binecuvântaţi de mâna episcopului[38]. După aceea, episcopul este condus de la Mormântul Domnului[39] către Sfânta Cruce cu imne şi toţi oamenii îl însoţesc pe el şi când ajunge aici, mai întâi[40] el rosteşte o rugăciune, binecuvântând apoi pe catehumeni şi într-o altă rugăciune pe care o rosteşte, el îi binecuvintează pe cei credincioşi.

După care[41], atât episcopul, cât şi întreaga mulţime, în continuare, merg[42] dinapoia Crucii (*proceed behind the Cross*), unde toţi, care erau în faţa Crucii, sunt din nou chemaţi[43] şi se apropie de mâna episcopului, care stă acum în

---

originalităţii", cu mania disocierii de ceilalţi, pentru că nu se simte frate şi prieten al Sfinţilor lui Dumnezeu, ci un „deschizător de drumuri", unul care „se iniţiază în adevăruri noi", în „adevăruri actuale".

Egoismul şi mândria sunt cele două cataclisme, care nu ne lasă să fim ai Sfintei Tradiţii şi nu ne dau voie să credem cu adevărat, ci ne fac să ne îndoim şi de lucrurile cele mai explicite, de lucrurile care sunt explicit de dumnezeieşti.

[36] Literal: *el stă*. Catehumenii însă stăteau în picioare (stands) .

[37] Mărturie despre *plecarea capetelor* (astăzi: „Capetele voastre, Domnului să le plecaţi!") şi despre binecuvântarea cu mâna (chiar dacă implicit).

[38] Literal: *se apropie de mâna episcopului*. Observăm că binecuvântarea pe creştetul capului dată de episcop e o practică liturgică din vechime. Toţi erau binecuvântaţi de către episcop, pentru că toţi erau fiii duhovniceşti ai episcopului.

[39] Anastasis.

[40] *Protia*, *conducerea slujbei* o are cel mai mare în ierarhia bisericească, lucru care a fost întotdeauna în practica Sfintei Biserici. Episcopul zicea şi zice primul rugăciunea, pentru că el era şi este cel mai mare în gradul ierarhic din acel sobor liturgic.

[41] Thereupon.

[42] Literal: *înaintează*.

[43] Literal : *repetaţi*.

spatele Crucii[44]; ei, care au fost la Mormântul Domnului şi, apoi, dinaintea Crucii.

Pe lângă aceasta, aici sunt atârnate[45] peste tot[46] un mare număr de candelabre mari de sticlă (*great glass chandeliers*) şi aici sunt, de asemenea, şi un mare număr de lumânări de ceară (*cereofala*), înaintea Mormântului Domnului, înaintea Crucii şi în spatele Crucii, pentru ca, peste tot, să nu fie întuneric, până ce întunericul nu se va termina[47].

Aceasta este ordinea slujbelor zilnice (*operatio*), la Crucea şi la Mormântul Domnului, de-a lungul celor şase zile.

---

[44] Pe care Domnul S-a răstignit şi pe care a scos-o din pământ, Sfânta Împărăteasă Elena, Sfânta mamă a Sfântului Împărat Constantin cel Mare. Episcopul dă binecuvântare din spatele Sfintei Cruci, pentru a arăta că el dă binecuvântarea lui Hristos, cu puterea lui Hristos şi că, prin Cruce, a venit tot darul dumnezeiesc şi toată binecuvântarea în lume.

[45] Literal: *spânzurate*.

[46] Literal: *pretutindeni*.

[47] Se referă la ridicarea întunericului nopţii. În Sfânta Biserică a Învierii era multă lumină şi este şi azi.

8. Dar în a şaptea zi – care este ziua Domnului – întreaga mulţime se adună din nou, înainte de cântatul cocoşilor – într-un număr mare, cât locaşul poate cuprinde[48], ca de Paşti – în Bazilica, care este lângă Mormântul Domnului, dar în afara uşilor, unde luminile sunt atârnate anume pentru aceasta.

Şi pentru că se tem că nu vor fi aici la cântatul cocoşilor, ei vin cu mult dinainte şi îşi găsesc rândul acolo[49].

Se rostesc imne precum şi antifoane, iar rugăciunile sunt făcute între mai multe imne şi antifoane rostite, pentru că privegherile aici sunt întotdeauna făcute, deopotrivă de preoţi şi diaconi, imediat ce aici se adună mulţimile, pentru că există obiceiul, ca Locurile sfinte să nu fie deschise, înainte de cântatul cocoşilor[50].

9. În curând, imediat ce primul cocoş va fi cântat, episcopul vine şi intră în peştera Sfântului Mormânt; toate uşile sunt deschise şi întreaga mulţime intră în Biserica Învierii, unde nenumărate lumini sunt deja aprinse. Şi când poporul a intrat, un preot rosteşte un psalm, la care toţi îi răspund şi după care, se face o rugăciune.

Apoi, un diacon rosteşte un psalm şi e făcută din nou o rugăciune şi un al treilea psalm este rostit de unul dintre clerici, făcându-se rugăciune pentru a treia oară, timp în care, acum se pomenesc, toţi cei care sunt de pomenit.

---

[48] Literal: *ţine*.

[49] Literal: *şi se aşază acolo*. Râvna primilor ortodocşi a dispărut la mulţi dintre noi. Lor le era frică, că nu vor avea un loc, în picioare, la Sfânta Liturghie, iar noi nu venim la Sfânta Biserică de dimineaţă, chiar şi ştiind, că vom găsi locuri libere, pe scaune.

[50] Un alt amănunt ce arată o tradiţie, un obicei binecuvântat. Oamenii veneau cu noaptea în cap la slujbă. Înainte de a intra în Biserica Sfintei Învieri, privegherea se făcea într-o Sfântă Bazilică colaterală.
Privegherea era condusă de ierarhie. Privegherea era şi este o rânduială liturgică. Rugăciunile erau presărate printre imne şi antifoane rostite – probabil – alternativ. Ortodocşii erau dornici de rugăciune. Rugăciunea nu era un „obicei de duminică”, ci o nevoie zilnică. Foarte important pentru noi este accentul deosebit pus pe întrunirile, reunirile, comuniunile liturgice. Se reîntâlneau în Sfânta Biserică. Sfânta Biserică e locul unde toţi devin una în Hristos, pentru că sunt una, sunt unitari în El şi prin El.

10. După ce aceşti trei psalmi şi cele trei rugăciuni sunt sfârşite…*[51] sunt aduse cădelniţele (*censers*) în peştera Sfântului Mormânt [şi se tămâiază] în aşa fel, încât întreaga Biserică a Învierii se umple cu mirosuri de tămâie.

Şi îndată[52], episcopul, stând în năuntrul Sfântului altar (*standing within the rails*), luând Sfânta Evanghelie şi purtând-o către uşă, el însuşi citeşte[53] despre Învierea Domnului.

Şi, când citirea a început, aici este un aşa de mare geamăt şi oftat (*moaning and groaning*)[54] la[55] toţi, dar cu multă teamă, încât şi cea mai tare inimă poate fi mişcată spre teamă, pentru că Domnul a suferit[56] toate aceste lucruri[57] pentru noi[58].

---

[51] Lipseşte un paragraf, unde se vorbea despre cădirea Sfintei Biserici. Observăm aceasta, din faptul că, cădelniţele sunt aduse în Sfântul altar iar toată Sfânta Biserică e plină de mirosul de tămâie. O nouă dovadă de păstrare şi de punere în practică a Sfintei Tradiţii. Cine nu ştie, că noi cădim în Sfintele Biserici? Cine nu ştie, cât de frumos miroase tămâia, care se înalţă din cădelniţă?

[52] Literal: *îndată*.

[53] Ed. amer.: *narează*. Astăzi, în prezenţa episcopului, diaconul e cel care – la Sfânta Liturghie – citeşte Sfânta Evanghelie.

[54] O mărturie cutremurătoare, vizavi de sentimentele adânci ale primilor ortodocşi. Ei plângeau şi oftau cu frică de Dumnezeu, pentru Patimile Domnului, suferite din mare dragoste pentru noi.

[55] Literal: *printre*.

[56] Literal: *a purtat*.

[57] Pe care le aud rostite în Sfintele Evanghelii ale Învierii.

[58] Avem aici, scheletul primar al Sfintei Liturghii, de până la citirea Sfintei Evanghelii. Egeria vedea lucrurile din afară, ca observator, ca un credincios care vine la Sfânta Liturghie şi îşi notează ceea ce a văzut, cu fidelitate.
Bineînţeles că Sfânta Liturghie avea un început. Episcopul era prezent de la începutul Sfintei Liturghii.
Bineînţeles că era îmbrăcat în haine liturgice, în Sfinte veşminte. Lumânări şi candele erau aprinse peste tot. Se începe cu un psalm la care toţi răspund.
Alternanţa preot-popor exista. Preotul rosteşte psalmul şi apoi – probabil tot el – rostea o rugăciune. Poate fi antifonul I şi rugăciunea preotului, ce astăzi se spune în taină. Urmează antifoanele II şi III, cu rugăciunile lor.
Slujesc toate treptele ierarhice sacramentale: episcopul, preoţi, un diacon (sau mai mulţi).
Al treilea antifon e spus de unul dintre clerici. Cine e el? Cineva care avea un grad aparte, pe care nu-l cunoştea Egeria sau un preot sau diacon oarecare?
Pomeniri nominale. Rugăciuni pentru oameni. Când se scriseseră aceste nume? Pentru cine puteai să te rogi? Cât durau pomenirile?
Documentul acesta atât de preţios pentru orice ortodox are lacune. Însă putem înţelege, că Sfânta Biserică era cădită cu mai multe cădelniţe şi că mirosul atât de plăcut şi duhovnicesc al tămâiei era împânzit peste tot.
Căditul se termina în Sfântul altar. Probabil tot de aici se şi începea, cum e practica până astăzi. Sfânta Evanghelie e adusă din Sfântul altar de episcop şi tot el o rostea în

11. După citirea Sfintei Evanghelii, episcopul iese afară şi fiind însoţit de către toţi oamenii, merge spre Sfânta Cruce cu imne, aici iarăşi rostind un psalm şi face o rugăciune, după care el binecuvintează pe cei credincioşi şi îi eliberează cu pace, chemând pe fiecare să se apropie de mâna lui, ca să-i binecuvinteze.

12. Şi ieşind însoţit, episcopul este dus la casa sa iar de la această oră, toţi monahii se reîntorc la Sfântul Mormânt, unde psalmi şi antifoane – cu rugăciune după fiecare psalm şi antifon – sunt rostiţi până la revărsatul zorilor.

De asemenea, preoţii şi diaconii asistă[59] zilnic slujbele cu popor din Sfântul Mormânt, însă poporul mirean, fie bărbaţi fie femei, toţi care sunt hotărâţi să rămână, rămân în Sfânta Biserică[60] până ce se crapă de ziuă iar cei care nu mai sunt [la Biserică], se reîntorc la casele lor şi se dau pe ei înşişi somnului.

---

faţa Sfintelor uşi ale Sfântului Mormânt. Credincioşii ascultau cu frică şi cu mare jale, Patimile cele mântuitoare ale Domnului.
O atmosferă de penitenţă, care nu excludea bucuria Învierii. Durerea era din înţelegerea durerii Domnului. De la cuvintele şi faptele Domnului se merge, cu imne, la Crucea Domnului, la Sfântul Altar al mântuirii noastre.
Un psalm, o rugăciune şi binecuvântarea pentru cei credincioşi, dar şi pentru catehumeni – zicem noi, deşi Egeria omite acest fapt – atâta timp cât, în a doua parte a Sfintei Liturghii, la *Liturghia credincioşilor* – nu luau parte catehumenii.

[59] În sensul că au şi ei un rol activ în aceste slujbe. Ei supraveghează, adică conduc slujbele zilnice, slujind şi ei înşişi.

[60]Literal: *în acest loc, pe loc*.

Slujba de dimineață [61]

XXV, 1. Acum, la revărsatul zorilor – fiindcă aceasta este ziua Domnului – fiecare se îndreaptă către Marea Biserică[62], zidită de Constantin[63]– care este situată pe Golgota, în spatele Crucii, unde s-au petrecut toate lucrurile, care sunt pomenite oriunde în ziua Domnului[64].

Dar este obiceiul aici, ca toți preoții, care se află în oraş – căci sunt mulți care vor – să predice şi după ei toți, predică episcopul şi aceste cuvântări se țin mereu[65] de ziua Domnului, în modul în care, poporul poate să fie întotdeauna introdus[66] în Scripturi şi în dragostea de Dumnezeu[67].

Rostirea acestor cuvântări întârzie mult plecarea de la Biserică, căci plecarea nu se poate face, înainte de a patra sau, poate, a cincia oră[68].

2.Dar când se pleacă de la Biserică, plecarea se face în acelaşi mod, după cum este obiceiul pretutindeni, monahii însoțind episcopul cu imne de la Biserică[69] către Biserica Sfintei Învieri şi când el se apropie cu imne, toate uşile

---

[61] De duminică dimineață (după revărsatul zorilor).
[62] Majusculele ne aparțin.
[63] Sfântul Constantin cel Mare.
[64] *Ziua Domnului* este ziua Învierii Sale dintre cei morți, e duminica.
[65] Literal: *sunt întotdeauna*.
[66] Inițiat, învățat.
[67] Un obicei foarte frumos şi frățesc, cu mare profit duhovnicesc pentru toți cei prezenți. Preoții vorbeau înaintea episcopului, arătând, pe de o parte, smerenia acestuia şi îngăduința lui iar, pe de altă parte, acesta putea observa corectitudinea învățăturii ante-vorbitorilor săi.
Dacă episcopul nu-şi cunoaşte preoții din subordine, cum poate să-i îndrepte? Iar predica e un mod foarte bun de a vedea, de ce sunt în stare păstoriții tăi. Cei care nu erau din Ierusalim puteau fi auziți şi ei.
Mulți preoți doreau să predice…Asta înseamnă că *erau şi în stare*. O predică în fața episcopului Ierusalimului, a patriarhului, te obliga. La fel te obliga şi Sfânta Biserică a Sfântului Mormânt, cât şi credincioşii veniți în număr foarte mare la slujbă.
[68] De la venirea la slujbă. Slujbele noastre nu au fost niciodată prea scurte. Ele au urmărit încetățenirea atmosferei duhovniceşti, a Sfintei Biserici, în inima omului. Omul vine cu ispite, cu griji, cu păcate de acasă. El vine cu tot felul de of-uri în fața Domnului. Are nevoie de un timp mai mare, mai lung, pentru ca să intre în atmosfera de sfințenie a Sfintelor slujbe.
Rugăciunea are nevoie de linişte, de multe minute de reculegere. Trebuie să te aduni, nu? Şi, ca să te aduni, îți ia timp. Timpul liturgic trebuie să fie suficient pentru toți. Aşteptarea stăvileşte multe patimi. Slujbele ne constrâng să ne uităm în mod atent, puțin câte puțin, la noi înşine.
[69] Sfânta Bazilică colaterală, care a fost amintită anterior.

Bazilicii Sfintei Învieri sunt deschise şi poporul – care este credincios – intră – dar nu şi catehumenii.

3. Şi după ce intră poporul şi episcopul, acesta merge îndată printre Sfintele uşi în peştera Sfântului altar[70]. Mai întâi se aduc mulţumiri lui Dumnezeu, apoi se face o rugăciune pentru toţi, după care diaconul, (cerând) ca să-şi plece cu toţii capetele, acolo unde fiecare dintre ei stă în picioare, şi episcopul stând de asemenea în picioare, înăuntrul Sfântului altar, îi binecuvintează pe ei şi iese[71].

4. După care, fiecare în parte, se apropie de mâna sa ca să ia binecuvântare, făcând aceasta, în timp ce el iese. Astfel terminarea slujbei durează[72] până aproape de cinci sau şase ore.

Şi, în acest fel, este făcută şi *Vecernia*, după tipicul[73] zilei. Astfel acesta este obiceiul respectat în fiecare zi de-a lungul întregului an, cu excepţia zilelor de praznic (*solemn days*) iar despre ţinerea lor, ne vom referi în altă scrisoare[74].

5. Dar între toate lucrurile acestea există o trăsătură aparte, căci ei aranjează ca să fie rostiţi psalmi şi antifoane corespunzătoare cu fiecare ocazie, indiferent dacă se rostesc noaptea sau dimineaţa, de asemenea, potriviţi de la un capăt al altul al zilei, indiferent dacă e *Ceasul al 6-lea*, *Ceasul al 9-lea* sau *Vecernia*, toţi încep potrivit cu sensul dat lor şi poartă raţiunea lucrurilor, pentru care sunt desemnaţi[75].

6. Şi ei înaintează către Marea Biserică[76], care a fost zidită de Constantin şi care este situată pe Golgota – şi care se află în spatele Sfintei Cruci – în fiecare zi a Domnului, pe tot

---

[70] Martyrium.
[71] Din Sfântul altar
[72] Literal: *întârzie*.
[73] Literal: *obiceiul*.
[74] Un document extraordinar de important pentru istoria Sfintei Biserici Ortodoxe, care e de fapt o scrisoare a unei femei mirean, care e foarte impresionată de Sfintele slujbe şi despre care dă amănunte foarte sigure.
Câte astfel de documente s-au pierdut sau nu sunt cunoscute de marea masă a credincioşilor? Cum să ştie ortodocşii *cine sunt*, dacă ei, ortodocşii, sunt privaţi de propria lor istorie şi li se trunchează sistematic istoria, de două mii de ani?
[75] O minunată aranjare a psalmilor, a pericopelor apostolice sau evanghelice se poate vedea şi astăzi de-a lungul unei zile sau a unui an liturgic. Tot angrenajul liturgic ortodox e o comoară de har, de precizie, de înălţime duhovnicească, de potrivire perfectă în orice zi a anului liturgic. Trebuie numai să ai ochi şi inimă, cu care să te minunezi şi să dai slavă lui Dumnezeu.
[76] Iniţialele ne aparţin.

parcursul anului, în afară de una singură, de o singură duminică şi anume Duminica Pogorârii Sfântului Duh (*Sunday of Pentecost*), când merg spre Sion, după cum îți voi arăta mai departe[77]; şi apoi ei merg spre Sion înainte de ceasul al treilea, după ce fuseseră mai întâi eliberați, în Marea Biserică…*[78].

[77] Literal: *dedesubt*.
[78] Nota ed. amer .: s-a pierdut o pagină (din manuscris).

Praznicul Epifaniei[79]

Popasul de noapte la Betleem

„Binecuvântat este Cel, Care a venit întru numele Domnului!” şi celelalte care urmează. Şi, întrucât, de dragul monahilor care merg pe jos, trebuie să călătoreşti încet, sosirea în Ierusalim, apoi cazarea – la o oră, când un om abia începe să poată recunoaşte pe un altul – acestea sunt cele ce am trăit şi care s-au terminat, cu puţin înainte de revărsatul zorilor.

7. Şi când am sosit aici, episcopul şi toţi care erau cu el, au intrat direct în Biserica Învierii[80], unde un foarte mare număr de lumini erau deja aprinse.

Acum s-a rostit un psalm, s-a făcut îndată rugăciune – mai întâi pentru catehumeni – şi apoi, cei credincioşi au fost binecuvântaţi de către episcop.

După aceea[81] episcopul s-a retras şi fiecare s-a retras la locuinţa sa pentru odihnă. Însă monahii au rămas aici până ce s-a crăpat de ziuă şi au recitat imne.

---

[79] Descoperirii Domnului.
[80] Anastasis.
[81] Literal: *apoi*.

8. Dar, după ce poporul s-a odihnit, pe la începutul ceasului al doilea din zi, s-a adunat cu toții în Sfânta şi Marea Biserică[82], care este pe Golgota.

Acum, cele ce îți scriu, pot fi o descriere, în treacăt[83], a împodobirii locaşurilor de aici, fie că e vorba de Biserică sau de Biserica Învierii sau de Sfânta Cruce sau de Betleem, în această zi. Poți să vezi aici numai aur şi giuvaiere şi mătase.

Pentru că, dacă vezi aceste văluri, ele sunt făcute în întregime din mătase îndungată cu aur şi dacă vezi perdelele ele sunt, de asemenea, făcute pe de-a-ntregul, tot din mătase vărgată cu aur.

Vasele Bisericii, şi acestea – de orice fel ar fi ele – sunt cu toate din aur şi din pietre scumpe şi sunt scoase afară în această zi, căci, într-adevăr, cine poate număra sau descrie, numărul şi greutatea lumânărilor (*cereofala*) sau a candelelor (*cicindelae*) sau a lămpilor (*lucernae*) sau a diferitelor vase?

9. Şi ce voi putea zice, despre modul însuşi în care s-au făcut decorațiile – pe care [Sfântul] Constantin[84] şi [Sfânta] sa mamă[85] au îndemnat să le facă – care au fost decorate cu aur, mozaic şi marmură costisitoare – şi asta, pe cât i-au permis resursele împărăției sale – căci ei au construit mari Biserici, precum Biserica Învierii, la Sfânta Cruce şi la celelalte locuri Sfinte din Ierusalim?

10. Dar, întorcându-mă la celelalte lucruri, am văzut cum fiecare s-a întors la locul său – în acea primă zi – în Marea Biserică[86] – care este pe Golgota – şi când ei predicau sau citeau mai multe pericope (*the several lessons*) sau cântau[87] imne, toate erau potrivite cu acea zi.

Şi, după aceea, când era momentul să plece de la Biserică, ei se îndreptau către Biserica Învierii cu imne, după tipic[88], căci primeau voie ca să plece[89], doar după 6 ore.

---

[82] Fără inițiale.
[83] Superficială, schematică
[84] Cel Mare.
[85] Elena.
[86] Majusculele ne aparțin.
[87] Literal: *recitau*.
[88] Literal: *după datină* sau *obicei*.

11. Şi, în acea zi, Vecernia, de asemenea, avea loc la sfârşitul zilei.

[89] În sensul, că atunci se termina, propriu-zis, slujba. Ei aveau voie să plece oricând, dacă aveau necesităţi, dar numai după slujba completă, se făcea adevărata *plecare* de la Sfânta Biserică.

Praznicul de opt zile

De asemenea, în a doua zi, ei au mers în acelaşi fel către Biserica de pe Golgota, după cum şi în a treia zi.

Astfel, sărbătoarea este trăită[90] cu toată veselia, în aceste trei zile, până la *Ceasul al 6-lea* de fiecare dată, în Biserica construită de [Sfântul] Constantin[91].

În a patra zi este sărbătorită, într-un mod asemănător cu sărbătoarea similară prăznuită (*array*) în Muntele Eleonului, foarte frumoasa Biserică, care se află pe Muntele Măslinilor; în a cincia zi, în Lazarium[92], care este la o distanţă de 1500 de paşi de Ierusalim; în a şasea zi în Sion iar în a şaptea zi în Biserica Învierii iar într-a opta, la Sfânta Cruce a Domnului.

Astfel, atunci este o sărbătoare trăită cu toată veselia şi sărbătoarea e prăznuită pe parcursul celor opt zile, în toate aceste Sfinte locuri, pe care le-am amintit mai sus.

12. Şi în Betleem, tot acest timp de opt zile de sărbătoare este trăit cu slujbe asemănătoare, ca un praznic, şi cu veselie de către preoţi şi de tot clerul de aici şi de monahii, care sunt meniţi[93] să fie în acest loc.

Pentru că, de la ora când toţi se reîntorc, noaptea, de la Ierusalim, (împreună) cu episcopul, monahii de aici încep privegherea în Biserica din Betleem, cântând[94] imne şi antifoane. Căci este neapărat ca episcopul să slujească întotdeauna aceste zile[95] în Ierusalim.

Şi numeroasa mulţime, nu numai de monahi, dar şi de mireni, deopotrivă de bărbaţi şi femei, ca o unică turmă (*flock together*) vin către Ierusalim, din toate cele patru părţi ale lumii, pentru a prăznui şi a trăi cu veselie această zi.

---

[90] Literal: *celebrată*.
[91] Se aminteşte, de multe ori, după cum se observă, faptul că Sfântul Constantin cel Mare a zidit Sfânta Biserică a Învierii Domnului. E o cinstire pe care Egeria i-o aduce cu prisosinţă.
[92] Probabil e vorba de o Sfântă Biserică construită în casa Sfântului Lazăr, cel înviat a patra zi din morţi.
[93] Literal: *numiţi*.
[94] Literal: *recitând*.
[95] Literal: *să ţină aceste zile*.

XXVI. După 40 de zile de la Epifanie este, fără doar şi poate, trăită aici cu foarte mare cinste, pentru că în această zi are loc un pelerinaj[96], la care toţi iau parte, în Biserica Învierii şi toate lucrurile se fac în această ordine, cu mare bucurie, doar de Paşti (*Easter*).

Toţi preoţii, şi, după ei, episcopul, predică, întotdeauna învăţând despre acea parte a Sfintei Evanghelii, unde [Sfântul] Iosif şi [Prea Curata] Maria au adus pe Domnul în Templu la patruzeci de zile şi [Sfântul şi Dreptul] Simeon şi [Sfânta] Ana Proorociţa au proorocit – ea fiind fiica lui Fanuel[97] – şi cele ce au zis despre El…vorbind despre acele cuvinte, pe care ei le-au spus, când L-au văzut pe Domnul şi despre darurile de jertfă, pe care părinţii Săi le-au adus.

Şi, când toate acestea au fost făcute după obicei[98], Sfânta Liturghie este săvârşită şi fiecare pleacă apoi la ale sale.

---

[96] Literal: *o procesiune*.
[97] *Cf.* Lc. 2, 36.
[98] După Tipic.

Postul Paştelui (Lent)

XXVII, 1. Şi, când zilele Paştelui se apropie, ei sărbătoresc astfel: căci după cum noi ținem patruzeci de zile de post înainte de Paşti, astfel şi aici se țin opt săptămâni înainte de Paşti.

Şi cele opt săptămâni sunt ținute, fiindcă aici nu se posteşte în zilele Domnului[99] şi nici sâmbetele, cu excepția unei singure sâmbete[100], în care se priveghează pentru Paştele care va urma şi, în care caz, postul este obligatoriu.

Cu excepția doar a acestei zile, aici nu se posteşte în nicio sâmbătă[101] din timpul anului.

Astfel, scăzând cele opt duminici[102] şi şapte sâmbete (pentru că numai o sâmbătă, cum am zis mai sus, este de post obligatoriu), din cele opt săptămâni, rămân doar patruzeci şi una de zile de post, căci ei numesc aici pe acestea: *Eortaele*[103], adică *Quadragesima*[104].

---

[99] Adică în duminici.
[100] Sâmbăta Mare. Acum se posteşte în fiecare zi a Postului Mare.
[101] Literal: *în vreo sâmbătă*.
[102] Literal: *zile ale Domnului*.
[103] E vorba tot de Postul Mare.
[104] „Postul Paştilor” în limba latină. De fapt: *postul de 40 de zile*, în mod literal.

2. Acum, mai multe zile, ale mai multor săptămâni sunt ținute astfel: în zilele Domnului[105], după primul cântat al cocoşilor, episcopul citeşte în Biserica Învierii cele despre Învierea Domnului, din Sfânta Evanghelie, căci în toate zilele Domnului de pe întreg parcursul anului şi oricând se face aceasta în Biserica Învierii şi la Sfânta Cruce, ca în toate duminicile[106] de peste an, se face slujba, până să se crape de ziuă.

3. Dup aceea, de dimineață, ei se adună în Marea Biserică, numită *Mormântul Domnului*[107], care este pe Golgota, în spatele Crucii şi se fac toate lucrurile după obicei, cum se fac aici, în fiecare zi a Domnului.

De asemenea, în acelaşi fel, când se pleacă de la Sfânta Biserică, ei pleacă cu imne spre Biserica Învierii, căci, întotdeauna, fac aceasta în zilele Domnului şi aceste lucruri care încep țin cinci ore până se sfârşesc.

Şi Vecernia ține aici o singură oră, ce de obicei, atât la Anastasis, cât şi la Sfânta Cruce, cât şi în alte locuri Sfinte. În ziua Domnului este săvârşită la *Ceasul al 9-lea*.

4. În ziua următoare ei vin la primul cântat al cocoşilor la Biserica Învierii, după cum fac în tot anul, şi orice, care se obişnuieşte aici, este făcut până dimineața.

Apoi, la ceasul al treilea, ei vin la Biserica Învierii din nou şi lucrurile care sunt făcute de obicei peste an, sunt făcute până la ceasul al şaselea, pentru că, aici, a merge în ceasul al treilea, în Postul Mare, la slujbă este ceva de la sine înțeles (*is additional*).

La *Ceasurile al 6-lea* şi *al 9-lea* de asemenea şi la *Vecernie*, făcându-se toate acelea, care se fac de-a lungul anului, la locurile Sfinte.

5. Şi în a treia zi se fac toate lucrurile, care s-au făcut în a doua zi.

[105] În duminici.
[106] Literal: *zilele Domnului*.
[107] Literal: *martyrium*.

Miercurea şi vinerea

Iarăşi, în a patra zi, ei merg de noapte la Biserica Învierii şi toate lucrurile le fac după obicei, până dimineaţa şi la fel, ca în ziua a treia şi până la *Ceasul al 6-lea*.

Dar la ceasul al 9-lea, ei merg spre Sion, cum este obiceiul, la această oră, în a patra şi a şasea zi a săptămânii de peste tot anul, pentru că se gândeşte, că postul este ţinut aici întotdeauna, în a patra şi a şasea zi a săptămânii, chiar şi de catehumeni, cu excepţia zilelor Sfinţilor Mucenici, când se întâmplă a fi în post.

Şi, cum zilele Sfinţilor Mucenici se întâmplă să fie în zilele a patra şi a şasea a Postului Mare, ei nu merg în Sion la *Ceasul al 9-lea*.

6. Dar în zilele Postului Mare, după cum am spus, ei se strâng în Sion, în a patra zi a săptămânii, la ceasul al 9-lea, după obiceiul de peste întregul an şi toate lucrurile care sunt ştiute, se săvârşesc la ceasul al 9-lea, cu excepţia împărtăşirii (*the oblation*), pentru că în aceste momente, poporul poate fi întotdeauna învăţat cele ale legii, atât de către episcop, cât şi de preoţii, care predică cu sârguinţă.

Dar, după ce se face otpustul[108], poporul conduce episcopul cu imne de la Sfântul Mormânt[109], căci era deja ora Vecerniei, când el intrase în Anastasis.

Aceasta, după ce se rostesc imnele şi antifoanele. Sunt spuse apoi rugăciunile şi slujba Vecerniei are loc în Anastasis şi la Sfânta Cruce.

7. Şi slujba Vecerniei este întotdeauna ultima din acele zile ale Postului mare, diferit de celelalte zile de peste an. În cea de a cincia săptămână toate sunt făcute ca în a doua şi a treia săptămână.

În a şasea săptămână toate sunt făcute ca în a patra, incluzând şi mergerea în Sion, la ceasul al 9-lea, şi însoţirea episcopului, de la Anastasis, cu imne.

---

[108] Literal : *concedierea credincioşilor* (de la slujbă).
[109] Literal: *către Anastasis*.

Sâmbăta

Dar în a şasea săptămână privegherile sunt făcute în Anastasis, începând cu ora în care ei vin din Sion cu imne şi ține până dimineața, adică de la ora Vecerniei, când ei intră la slujbă, până în dimineața următoare, adică sâmbăta.

Şi împărtăşirea este făcută în Anastasis foarte devreme (*the earlier*), căci otpustul / încheierea slujbei are loc înainte să se crape de ziuă[110].

8. Pe timpul întregii nopți, psalmii sunt spuşi responsiv, intercalându-se printre ei antifoanele şi diferite citiri, acest lucru făcându-se permanent, până dimineața, pentru ca otpustul / concedierea credincioşilor, care se face sâmbăta, în Anastasis, să se facă înainte de ivirea zorilor, adică după împărtăşire.

Căci concedierea se face în Anastasis, la ora când soarele începe să răsară. Astfel se ține această săptămână a Postului Mare.

9. Concedierea credincioşilor, având loc foarte devreme sâmbăta, adică înainte de răsărirea soarelui, după cum am spus, face ca hebdomadarii[111] , căci aşa sunt numiți aici, să îşi poată termina postul mai devreme.

Pentru că obiceiul postului, în Postul Mare, este ca acesta să se sfârşească în Ziua Domnului (adică în Duminica Învierii n.n.) pe la al cincilea ceas şi nu ca la cei care sunt numiți *hebdomadari*. Aşa că aceia, care țin săptămânile postului, pot lua acum mâncare[112].

---

[110] Împărtăşire dimineața, devreme, pe răcoare, după o noapte de priveghere. Împărtăşire a celor care rămân trezi, rămân apți de adâncire în înțelegere, în bucurie, în conştientizarea lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, cu care ei Se unesc. Privegherea nu e o luptă cu tine, dacă e o pregătire şi o disponibilitate lăuntrică pentru privegherea în rugăciune.

Uneori, de oboseală, poți ațipi, poți dormita, dar dacă ar fi în noi un interes viu pentru priveghere, o înțelegere a sensului ei viu, personal, plenar, care te angajează cu totul, somnul ar fugi, pentru că ai aştepta ca ceva să se întâmple acum, aici, în aceste momente ale nopții în care se face priveghere.

[111] *Hebdomadar* = *săptămânal*, 7 zile.

[112] Se înțelege, *de dulce*.

Şi, când aceia iau micul dejun în Ziua Învierii, îl iau ca unii care nu mâncaseră de sâmbătă dimineață, după ce fuseseră împărtăşiţi în Anastasis[113].

Şi aceasta e de dragul lor, căci astfel ei pot încheia postul foarte devreme, deoarece încheierea slujbei începută sâmbăta, în Anastasis, se face înainte de răsăritul soarelui.

Şi, de dragul lor, după cum am spus, se face încheierea slujbei dimineața. Şi aceasta nu pentru, că numai ei singuri sunt împărtăşiţi, ci toţi cărora le pasă[114] sunt împărtăşiţi în acea zi în Anastasis.

XXVIII. Acesta e obiceiul postului în Postul Mare. Însă unii, după ce au mâncat după concedierea de la slujba din ziua Domnului[115], adică după al cincilea sau al şaselea ceas de după slujbă, nu mai mănâncă tot timpul săptămânii, până după sfârşitul slujbei de sâmbătă din Anastasis[116].

Aceştia sunt cei care ţin postul săptămânilor. Însă, nici după ce au mâncat dimineața, ei nu mănâncă în noaptea zilei de sâmbătă, ci ei iau o masă numai a doua zi, adică în ziua Domnului, după concedierea lor de la Biserică, pe la ceasul al cincilea sau mai târziu. Şi astfel ei nu mâncă nimic până sâmbăta următoare. Doar atâta ştiu despre ei.

3. Şi obiceiul acesta e al tuturora, care sunt apotactitae[117], căci aşa sunt numiţi ei aici, atât bărbaţii, cât şi femeile, mâncând numai o dată în zi, în acea zi, când ei mănâncă şi asta nu numai în Postul Mare, ci de-a lungul întregului an.

Dar dacă unul dintre apotactitae nu puteau ţine întregul post descris mai sus, ei luau o cină la mijlocul săptămânii, cam în a cincia zi, pe tot parcursul Postului Mare.

Şi, dacă cineva nu putea nici în acest fel să ţină postul, el ţinea doar două zile de post[118] în fiecare săptămână din tot

---

[113] Şi aici putem vedea, ca şi astăzi, cum ne putem împărtăşii la Liturghia Sfântului Vasile în Sâmbăta Mare, cum se poate posti toată ziua, cum ne putem împărtăşi în zorii Paştelui, după noaptea Învierii petrecută în comuniune cu toţi şi să mâncăm de Paşti, dimineaţa, după ce venim de la slujbă, făcând dezlegare la mâncarea de dulce.
[114] De mântuirea sufletelor lor; toţi care iubesc pe Domnul.
[115] Adică *duminica*.
[116] Adică nu mănâncă toată săptămâna.
[117] E vorba de credincioşii, care renunţau la tot ceea ce aveau.
[118] Post negru, cum îl numim noi, fără să mănânce nimic.

Postul Mare şi cei care nu puteau nici aşa, luau o masă în fiecare seară[119].

4. Pentru că nu era un singur plan pentru oricare, despre felul cum trebuie să se postească, ci fiecare făcea ce putea şi nici nu era lăudat cel care făcea mai mult, nici nu era blamat cel care făcea mai puțin. Acesta este obiceiul aici.

Despre mâncarea din timpul Postului Mare se pot spune următoarele: ei nu gustau nici pâine fără ca aceasta să fie chibzuită/ cântărită[120], nici ulei, nici altceva care creştea în copaci, ci numai apă şi un pic de terci făcut din făină (*but only water and a little gruel made of flour*).

Postul Mare era ținut astfel, după cum am spus.

XXIX. Şi, la sfârşitul săptămânilor postului, privegherea era făcută în Anastasis, de la ora Vecerniei celei de a şasea săptămâni, când poporul venea cu psalmi de la Sion, după ce în dimineața acelei sâmbete, ei se împărtăşiseră în Anastasis.

Şi a doua, a treia, a patra, a cincia şi a şasea săptămână din Postul Mare sunt ținute la fel ca prima.

---

[119] Observăm cum postul a fost de la început legat de puterea de a posti a fiecărui om. Se postea mult şi greu în comparație cu noi, cei de azi. Unii nu mâncau decât odată, sâmbăta şi odată duminica într-o săptămână, alții de trei ori pe săptămână, adică şi joi. Alții doar două zile de post pe săptămână. Alții posteau ziua şi mâncau doar seara. Ultimele două precizări despre post vor să ne spună, că țineau două zile de post negru pe săptămână şi, în celelalte zile, mâncau seara iar cine nu putea mânca aşa, ținea post negru ziua, dar mânca doar seara, asta zilnic.

[120] Adică mâncau un anumit gramaj de alimente. Mâncau cu multă atenție la mâncare, la cantitatea de mâncare.

Săptămâna Mare[121] *şi sărbătorile pascale*

Sâmbăta dinaintea Floriilor[122]: *popasul făcut în Betania*

2. Când cea de a 7-a săptămână a venit, adică, atunci când două săptămâni, incluzând pe cea de a şaptea, mai sunt până la Paşti, totul se săvârşeşte ca în celelalte zile ale săptămânii, ca până acum, cu excepția privegherii din a şasea zi[123], care are loc în Anastasis, ținând din a şasea zi, până în a şaptea zi a săptămânii[124], începând din Sion şi cu tot obiceiul care s-a făcut timp de şase săptămâni în Anastasis.

Şi, de la un capăt la altul al privegherii, psalmii şi antifoanele sunt zise potrivit cu locul şi ziua în care ne aflăm.

3. Şi, când începe dimineața zilei de sâmbătă[125], episcopul împărtăşeşte pe credincioşi. Şi la concedierea credincioşilor, arhidiaconul înalță vocea şi zice: „Să fim cu toții pregătiți astăzi, la ceasul al şaptelea, în Lazarium[126]!".

Şi aceasta, pentru că sunt şapte ore până în Lazarium, adică până în Betania, un loc cam la jumătate de milă de oraş.

4. Şi ei merg de la Ierusalim către Lazarium, adică aproape 500 sute de paşi până la locul acela, unde e o Biserică la stradă şi unde Maria, sora lui Lazăr, s-a întâlnit cu Domnul.

Aici, când soseşte episcopul, toți monahii îl întâmpină şi poporul intră în Biserică, şi se spune un imn şi un antifon şi se citeşte acel pasaj din Evanghelie, unde sora lui Lazăr Îl întâlneşte pe Domnul[127].

Apoi, după rugăciunea făcută şi când toți vor fi binecuvântați, ei vor merge cu imne către Lazarium.

---

[121] Literal: *Săptămâna Sfântă*.

[122] Acum e sâmbăta Sfântului Lazăr, când se sărbătoreşte învierea sa din morți, după patru zile.

[123] Adică vinerea.

[124] Adică de vineri seara până sâmbătă dimineața.

[125] Adică sâmbăta Sfântului Lazăr, de dinainte de praznicul Floriilor.

[126] Probabil locul unde Sfântul Lazăr a înviat sau unde a fost casa lor din Betania.

[127] Observăm, că era aceeaşi tradiție ca astăzi, când se citeşte la o sărbătoare anume un pasaj evanghelic ilustrativ în acest sens. Dacă era ziua Sfântului Lazăr se citea despre el, când vor fi Floriile se va citi despre intrarea Domnului în Ierusalim etc.

5. Şi, când ajung la Lazarium, o aşa mare mulţime de oameni se adună, încât nu mai încap nu numai în acel loc, ci de asemenea, nici pe câmpurile dimprejur, căci peste tot se văd numai oameni.

Se zic imnele şi antifoanele proprii acestei zile şi toate celelalte, de asemenea şi toate citirile. Apoi, înainte de concediere, se vesteşte despre Paşti, pentru că preoţii se urcă într-un loc înalt şi citesc pasajul care este scris în Evanghelii, când Iisus, cu şase zile înainte de Moartea Sa a venit în Betania şi S-a odihnit. Când acest pasaj se citeşte şi el şi se anunţă Paştile, se face, după aceea, concedierea credincioşilor.

6. Acest lucru se face în această zi, pentru că aşa e scris în Evanghelii. Căci ele vorbesc despre acest loc al Betaniei, cu şase zile înainte de Patima Sa.

Şi sunt şase zile din această sâmbătă, până în a cincia zi a săptămânii, în care, ultima cină, Domnul a luat-o în timpul nopţii.

Apoi toţi se reîntorc direct la Anastasis şi Vecernia începe după obicei.

Duminica Floriilor[128]: *slujbele făcute în Biserici*

XXX. În ziua următoare, adică duminica, cu care începe săptămâna Paştelui şi pe care ei o numesc aici *Săptămâna Mare*, toți au obiceiul să facă slujbele începând de la cântatul cocoşilor, spre dimineață, mergând la Anastasis şi la Sfânta Cruce.

Ei procedează ca în dimineața oricărei duminici, conform cu obiceiul Marii Biserici, aşa cum este numit *Sfântul Mormânt*. Şi este numită *Martyrium* sau *Sfântul Mormânt* fiindcă este pe Golgota, în spatele Sfintei Cruci, unde Domnul a pătimit.

2. Când tot ce trebuia făcut este săvârşit în Marea Biserică şi înainte să se facă concedierea credincioşilor, arhidiaconul înalță vocea şi spune mai întâi: „De-a lungul întregii săptămâni, începând de mâine, să ne adunăm cu toții în Martyrium, adică în Marea Biserică, la ceasul nouă!". Apoi el îşi înalți vocea din nou şi zice: „Să fim pregătiți cu toții astăzi, în Eleon, la ceasul al şaptelea!".

3. Şi, când se face concedierea în Marea Biserică, adică în Martyrium, episcopul este condus cu imne către Anastasis şi după tot obiceiul care se împlineşte în ziua duminicii.

Şi astfel, după concedierea din Martyrium, fiecare se grăbeşte să meargă spre casă ca să mănânce, pentru ca să fie mai apoi cu toții pregătiți, începând cu ceasul a şaptelea în Biserica Eleon, adică pe Muntele Măslinilor, unde este peştera în care Domnului Îi plăcea să predice[129].

---

[128] Literal: *Duminica Palmierului*. Cu referire la *ramurile* puse în fața Domnului. E un echivalent până la urmă a *florilor* noastre, căci şi noi punem *salcie* şi nu *flori*. La Sfântul Munte Athos, mi-a spus cineva, se împart frunze de dafin în această zi. Chiar ne-a dat şi nouă câteva frunze de acolo.

[129] Sfintele Biserici sunt ridicate, mai întâi, pe locul marilor evenimente din iconomia mântuirii noastre iar, mai apoi, pe locul mormintelor Sfinților Mucenici şi ale Sfinților Cuvioşi.

Avem Biserică ridicată în Betania, avem pe locul Răstignirii Domnului, la Sfântul Mormânt, pe muntele Măslinilor etc. Acolo unde Domnul a făcut ceva este ridicată o Sfântă Biserică, e pus un semn, se păstrează o inscripție. Prin aceasta se vede că încă de la început creştinii nu erau nepăsători şi uituci, ci țineau minte tot, consemnau evenimentul, minunea, taina.

Se țineau minte amănuntele şi se transmiteau, cu sfințenie, mai departe. Sfânta Tradiție e o transmitere cu sfințenie a adevărului dar şi o transmitere cu sfințenie a fiorului sfânt

Procesiunea cu ramuri de pe Muntele Măslinilor

XXXI. După cum s-a spus, la ceasul al 7-lea, tot poporul urcă Muntele Măslinilor, adică Eleonul şi episcopul odată cu ei, îndreptându-se către Biserică, unde imnele şi antifoanele rânduite acelei zile şi întreaga slujbă este făcută, alături de citirile care se fac acum.

Şi, când se apropie ceasul al 9-lea, ei urcă cu imne către locul Înălţării (*the Imbomon*), adică către locul unde Domnul S-a înălţat la ceruri şi toţi se aşază jos, pentru că tot poporul este întotdeauna ascultător, şi ia loc, când episcopul este prezent.

Singuri diaconii, întotdeauna, stau în picioare. Imnele şi antifoanele cuvenite acestei zile şi toate celelalte sunt rostite acum, adăugându-se citiri şi rugăciuni.

2. Şi, când ceasul al 11-lea se apropie, este citit pasajul din Evanghelie, când copiii, purtând ramuri şi stâlpări (*branches and palms*), întâmpină pe Domnul, zicând: „Binecuvântat este Cel, Care vine întru numele Domnului!”.

Şi episcopul imediat se ridică[130] şi tot poporul odată cu el şi cu toţi merg, pe jos, spre vârful Muntelui Măslinilor, pe

---

cu care a fost trăit fiecare eveniment, fiecare faptă transmisă mai departe. Noi nu avem în posesie astăzi doar transmiteri distante despre trecutul Sfintei Biserici, ci mărturii înfocate, pline de dragoste, în care cei care le-au consemnat şi-au manifestat ataşamentul lor total faţă de ele.

Mărturiile Sfinţilor Mucenici despre credinţa lor sunt adevăruri pentru care au suferit până la capăt. Sfinţii Cuvioşi Părinţi le-au experimentat adevărurile credinţei pe propria lor persoană. Ce am primit, am primit îmbibat de Duhul Sfânt, de emoţia şi bucuria vieţii curate, sfinte.

Trebuie să recuperăm propriul trecut al Bisericii lui Dumnezeu, căci el nu e trecut, ci un prezent continuu, care trebuie reînvăţat. El e un trecut, care mereu poate fi prezent, care oricând poate fi actualizat în viaţa noastră. Dacă facem ce au făcut Sfinţii noştri trecutul devine prezent. Retrăim bucuria de a fi ai lui Dumnezeu şi asta ne face să fim împreună cu toţi Sfinţii şi credincioşii din toate timpurile, cu credincioşii adevăraţi ai lui Dumnezeu.

Însă, în acelaşi timp, avem datoria sfântă, nu numai să ne amintim trecutul, dar să şi consemnăm prezentul sfânt al Bisericii. Trebuie să ne notăm tot ce înseamnă cuvânt duhovnicesc, minune, act al Bisericii, care conţine adevărul ei pentru viitorime.

[130] O mărturie a faptului, că episcopul sta jos când se citea Sfânta Evanghelie şi, probabil, diaconii erau cei care o rosteau.

când poporul merge înaintea lui[131] cu imne şi antifoane, răspunzând unul către altul: „Binecuvântat este Cel, Care vine întru numele Domnului!”.

3. Şi toţi copiii, care sunt în apropiere, deci şi toţi cei care sunt prea mici ca să poată să meargă, sunt aduşi de către părinţii lor în braţe şi toţi au ramuri în mâini, stâlpări de palmier şi de măslin şi în acest mod episcopul e însoţit, după cum Domnul a fost însoţit cândva.

4. Pentru că toţi, de toate categoriile, femei şi bărbaţi, însoţesc pe episcop pe tot acest drum, mergând pe jos, în aşa fel încât dau acele răspunsuri din vârful muntelui până în oraş şi apoi, prin întregul oraş, până la Anastasis, mergând foarte încet, pentru ca întregul popor să poată să se ţină de procesiune.

Şi astfel ajung la Anastasis după o oră. Şi, când ajung, deşi este târziu, încep *Vecernia*, cu rugăciuni la Sfânta Cruce, după care poporul este concediat.

---

[131] A episcopului. Și ceea ce e minunat aici e asocierea dintre *intrarea în Ierusalim* a Domnului şi *Înălțarea Sa la cer*. Ei vin pe Muntele Înălțării ca să sărbătorească intrarea în Ierusalim a Sa. Cu alte cuvinte ei vor să spună, că Cel care a intrat atunci în Ierusalim a fost Fiul lui Dumnezeu întrupat, Cel care S-a ridicat de aici, cu trupul la cer. Merg spre vârful muntelui în semn, că şi ei vor să meargă la cer.
Muntele Eleonului e muntele care cere minte cerească dar, în acelaşi timp, cere adevărul credinței, cum că Cel răstignit a fost Fiul lui Dumnezeu, Care a înviat şi S-a înălțat la cer, şezând de-a dreapta Tatălui şi ca om, Cel care niciodată nu a fost despărțit de Tatăl. O echivalență dumnezeiască între *intrare* şi *plecare*.
Cel care a intrat în Ierusalim atunci, mai apoi S-a ridicat, dar El e mereu cu noi. Cel care vine, deşi pleacă, este cu noi. *Venirea* Sa nu mai e o *plecare definitivă*.
Dacă Fiul lui Dumnezeu a venit în lume, El nu o mai părăseşte niciodată, chiar dacă S-a înălțat de pe pământ la cer. Se exprimă, în acelaşi timp, această *plecare* şi totodată *rămânerea* Lui cu noi, prin venirea pe Muntele Eleonului, pentru a sărbători intrarea Sa în Ierusalim.

Luni în Săptămâna Sfântă

XXXII. În ziua următoare tot ce e rânduit spre a se face în a doua parte a zilei, se face, de fapt, la primul cântec al cocoşilor, încă devreme, în Anastasis.

De aceea, între ceasul al treilea şi al şaselea, tot ce este făcut e făcut după obicei, ca în tot Postul Mare. Dar la ceasul al nouălea toți se adună în Marea Biserică, în Martyrium, unde imnele şi antifoanele sunt rostite continuu până la prima oră a nopții[132] şi citirile rânduite acelei zile şi toate celelalte, alături de rugăciuni.

2. Vecernia se face când se apropie ora ei, adică când este deja noapte, după care se face concedierea din Martyrium. După ce se face concedierea credincioşilor, episcopul este condus cu imne la Anastasis, unde, când intră el, se zice un imn, urmat de o rugăciune. Catehumenii şi apoi cei credincioşi sunt binecuvântați şi se face concedierea tuturora.

Marți în Săptămâna Sfântă

XXXIII. În a treia zi a săptămânii acesteia se face tot ce s-a făcut în ziua a doua, numai însă în afară de aceea, că noaptea târziu, după concedierea de la Martyrium şi după mergerea la Anastasis şi după concedierea şi de acolo, toți merg în acea oră a nopții către Biserica, care este pe muntele Eleonului.

2. Şi, când ei se reîntorc de la Biserică, episcopul intră în peştera unde Domnului Îi plăcea să Îşi învețe Ucenici Săi şi, după primirea Sfintei Evanghelii, el stă în picioare şi citeşte el însuşi cuvintele Domnului, care sunt scrise în *Evanghelia după Matei*, când El a zis: „Luați aminte, ca să nu vă înşele pe voi oamenii”…

---

[132] Şi noi avem astăzi slujbe speciale în zilele Săptămânii Mari şi anume *Ceasurile împărăteşti*.

Şi episcopul citeşte întregul discurs al Domnului, şi când el termină de citit, se face o rugăciune, după care catehumenii şi cei credincioşi sunt binecuvântați, se face concedierea tuturora apoi şi fiecare se întoarce din munte la casa sa, când deja noaptea este foarte înaintată.

Miercurea în Săptămâna Sfântă

XXXIV. În a patra zi a săptămânii se face tot ce s-a făcut în a doua şi a treia zi de până acum, întreaga slujbă a zilei făcându-se înainte de primul cântat al cocoşilor[133]. Dar, după concedierea lor de la Martyrium, noaptea, episcopul este însoțit cu imne către Anastasis, el intrând în peştera, care este în Anastasis şi stă între balustrade.

Iar preoții stând înaintea balustradelor şi primind Sfânta Evanghelie, citesc pasajul unde Iuda Iscarioteanul a venit la evrei şi au stabilit ce îi vor da lui, dacă el îşi vinde Domnul. Şi când pasajul a fost citit se întâmplă aici gemete şi oftaturi la întregul popor, căci nimeni nu poate să îşi şteargă lacrimile în clipele acelea[134].

După aceea urmează o rugăciune, urmează binecuvântarea – mai întâi a catehumenilor şi apoi a celor credincioşi – şi se face concedierea tuturora.

Joia Mare (Maundy Thursday): împărtăşire de două ori

XXXV. În a cincia zi se face totul după obicei, de la primul cântec al cocoşilor, dimineața devreme, la Anastasis, şi asta de la ceasul al treilea până la ceasul al şaselea.

---

[133] Deniile noastre din Săptămâna Mare sunt tocmai aceste slujbe, făcute dimineața devreme, dar pe care noi le facem în seara anterioară, începând cu seara zilei de Florii.

[134] O, Doamne, unde e şi durerea noastră pentru Patimile Tale? Unde e plânsul pocăinței noastre, Dumnezeul meu?! Gemete, oftaturi, lacrimi. Atmosfera aceasta ar trebui să caracterizeze *şi pentru noi* zilele Patimilor Sale.

Dar la ceasul al 8-lea tot poporul se adună împreună la Martyrium, după obicei, nu mai devreme decât în celelalte zile, fiindcă concedierea trebuie să fie făcută foarte devreme.

Astfel, când poporul e strâns la un loc, se face tot ce trebuie făcut şi împărtăşirea credincioşilor se face în acea zi în Martyrium, concedierea credincioşilor având loc după ceasul al 10-lea.

Dar, înainte ca să se facă concedierea, arhidiaconul îşi înalţă vocea şi zice: „Să ne adunăm cu toţii la prima oră a nopţii în Biserica, care este pe Eleon şi cu mare trudă să aşteptăm cu toţii ziua ce vine, în această mare noapte!”.

2. Apoi, după concedierea de la Martyrium, ei vin în spatele Sfintei Cruci, unde se spune numai un imn şi se face o rugăciune şi episcopul dă tuturor Sfânta Împărtăşanie şi toţi se împărtăşesc.

Căci nu există împărtăşire dată în spatele Sfintei Cruci în nicio zi de peste întreg anul, cu excepţia acestei singure zi.

Şi, după concediere ei merg la Anastasis, unde se face o rugăciune, catehumenii şi cei credincioşi sunt binecuvântaţi după obicei şi se face, şi aici, după aceasta, concedierea credincioşilor.

Rămânerea pe timpul nopţii pe Muntele Măslinilor

Şi, după aceea, fiecare se grăbeşte să se întoarcă acasă ca să mănânce, fiindcă imediat după ce au mâncat, merg cu toţii la Eleon, în Biserica unde este peştera în care Domnul stătea cu Apostolii Săi în multe zile.

3. Şi aici, aproape cinci ceasuri din noapte sunt rostite imnele şi antifoanele rânduite acestei zile şi toate celelalte, inclusiv citirile, care se citesc în aşa fel, încât sunt întrerupte adesea de rugăciuni şi apoi se citeşte pasajul din Evanghelie, unde Domnul se adresează Ucenicilor Săi, că în acea zi El va fi pus în acel mormânt, care este în această Biserică.

4. Şi ei merg apoi, după ceasul al 6-lea din noapte, cu imne pe vârful Înălţării, pe locul unde Domnul S-a înălţat la cer, unde se citesc din nou citirile corespunzătoare, imnele şi antifoanele rânduite a fi rostite în această zi şi toate rugăciunile, care sunt făcute de episcop sunt, de asemenea, potrivite atât zilei, cât şi locului unde ne aflăm.

Oprirea la Ghetsimani

XXXVI. Şi, la primul cântat al cocoşilor, ei se coboară de pe vârful Înălţării cu imne şi ajung la locul unde Domnul S-a rugat, despre care este scris în Evanghelie: *Şi El S-a depărtat de ei ca la o aruncătură de piatră şi S-a rugat* şi celelalte (Lc. 22, 41).

Şi există acolo, în acel loc, o minunată Biserică, în care intră episcopul şi tot poporul, şi se face o rugăciune potrivită pentru acel loc şi acea zi, cu un imn compus special şi se rosteşte pasajul din Evanghelie, unde El le zice Ucenicilor Săi: „Privegheaţi, ca să nu cădeţi în ispită!".

Şi după ce se citeşte întregul pasaj, se face o rugăciune.

2. Şi apoi, chiar şi împreună cu pruncii, pe jos şi cu imne, cu toţii coboară de pe Ghetsimani împreună cu episcopul, încât oamenii formează un număr foarte mare, deşi sunt cu toţii obosiţi de privegheri şi sleiţi de zilele postului şi fiindcă cei mai mulţi dintre cei care coboară sunt bolnavi, ei vin foarte încet, cu imne, din Ghetsimani.

Şi cele peste două sute de lumânări ale Bisericii sunt pregătite deja, ca să facă lumină la toţi oamenii care au venit.

3. La venirea lor de la Ghetsimani, mai întâi este făcută o rugăciune, după rânduială, apoi e cântat un imn, după care se citeşte pasajul din Evanghelie, unde se spune, că Domnul a fost prins.

Şi când se citeşte acest pasaj este un aşa de mare geamăt şi oftat în toţi oamenii, încât cu toţii varsă lacrimi iar plângerea şi cuvintele lor pot fi auzite până în oraş.

Întoarcerea în Ierusalim

Din acest ceas ei merg cu imne către oraş, mergând pe jos şi ajung la porți[135], cam în vremea când un om poate să se recunoască cu un alt om şi apoi o iau drept prin mijlocul oraşului.

Cu toții, toți oamenii, deopotrivă mari şi mici, bogați şi săraci, cu toții sunt gata, pentru ca în această zi unică, niciun suflet să nu plece de la priveghere până dimineața.

Astfel episcopul este condus de la Ghetsimani până la porțile Ierusalimului şi, apoi, prin întregul oraş, până la Sfânta Cruce.

Vinerea Mare şi slujba de la ivirea zorilor

4. Şi, când ei sosesc înaintea Sfintei Cruci, lumina soarelui e deja gata să răsară. Şi acolo citesc pasajul din Evanghelie, unde Domnul este dus înaintea lui Pilat, cu toate celelalte, care sunt zise acolo, cu privire la cele pe care Pilat le-a zis către Domnul, cât şi evreilor. Toate acestea sunt citite aici.

5. Şi, după aceea episcopul se adresează poporului, mângâindu-i pe ei pentru oboseala lor de toată noaptea şi pentru cea care se va acumula, pe mai departe, în această zi, spunându-le să nu slăbească cu cugetul, ci să aibă nădejde în Dumnezeu, Care le va da lor o mare răsplată pentru truda pe care ei au depus-o. Şi îi încurajează pe ei, ca să se întărească şi mai mult, spunându-le lor acestea:

„Mergeți acum, fiecare dintre voi, la casele voastre şi odihniți-vă puțin, pentru ca să fiți pregătiți cu toții şi să veniți aici, în a doua parte a zilei, căci de la acea oră, adică de pe la ceasul al 6-lea, să putem fi în stare să purtăm Sfântul lemn al Crucii şi cu toții să credem că aceasta ne va ajuta pentru mântuirea noastră.

[135] La porțile Ierusalimului.

Pe la ceasul al 6-lea noi trebuie să ne adunăm cu toții în acest loc, căci aici, înaintea Crucii, noi vom putea slujii vouă, spunând citirile şi rugăciunile până în noapte”.

La stâlpul flagelării

XXXVII. După aceasta, când se face concedierea de la Sfânta Cruce, adică, înainte de răsăritul soarelui, ei merg cu toții încă odată, cu multă fervoare în Sion, şi spun o rugăciune la stâlpul acela, unde Domnul a fost biciuit.

Şi reîntorcându-se acasă, se odihnesc puțin şi din nou se adună cu toții.

Cinstirea Sfintei Cruci

Atunci este pus un scaun, pentru episcop, pe Golgota, în spatele Sfintei Cruci, căci până acum acesta a stat în picioare.

Şi episcopul se aşază atunci când trebuie pe acel scaun şi o masă acoperită cu o pânză este pusă înaintea lui. Diaconii stau împrejurul mesei şi într-un sicriu poleit cu argint este adusă o parte din Sfântul lemn al Crucii.

Şi sicriul este deschis şi Sfântul lemn e scos afară, şi atât lemnul Sfintei Cruci, cât şi inscripția sunt puse pe masă.

2. Astfel, când se pun acestea pe masă, episcopul, care este aşezat, ține cu tărie, cu ambele mâini, de marginile lemnului Sfânt, iar diaconii, care sunt în picioare îl înconjoară pe el.

Şi există această gardă a diaconilor, fiindcă e obiceiul, ca poporul, atât format dintre catehumeni, cât şi dintre credincioşi, să vină de la primul până la ultimul, îngenunchind înaintea mesei, să sărute Sfântul lemn şi să treacă mai departe.

Şi fiindcă nu ştiu când, cineva a zis că a rupt şi a furat o parte din Sfântul lemn, s-a instaurat această gardă a diaconilor, care stau împrejur, preîntâmpinând faptul, ca să nu se mai repete acest eveniment încă odată.

3. Şi tot poporul trece unul câte unul, cu toții îngenunchind, ating Sfânta Cruce şi inscripția[136], întâi cu fruntea şi apoi cu ochii lor, sărutând Sfânta Cruce şi trecând mai departe, dar niciunul nu îşi întinde mâna ca să o atingă.

Şi, după ce au sărutat cu toții Sfânta Cruce, se merge mai departe, iar un diacon stând la pridvorul lui Solomon (*the ring of Solomon*) are cu el cornul cu care se ungeau în vechime regii.

Şi sărută de asemenea cornul şi se uită lung la acel pridvor al lui Solomon…[137] şi tot poporul trece mai departe de la ceasul al 6-lea, intrând, câte unul, pe uşă şi ieşind tot câte unul.

Căci pentru aceasta e făcută în acest fel, ca să fie pentru procesiunea din această zi, adică din ziua a cincia, când s-au împărtăşit oamenii.

Şederea în fața Sfintei Cruci: Ceasul al treilea

4. Şi, când am ajuns la ceasul al şaselea al zilei, ei merg cu toții la Sfânta Cruce, şi chiar dacă plouă sau e cald, locul e întotdeauna plin de aer, astfel încât, se formează o curte foarte mare şi foarte frumoasă între Sfânta Cruce şi Anastasis. Aici se adună toți oamenii într-un număr aşa de mare, încât nu mai este loc pe undeva până la urmă.

5. Scaunul este pus pentru episcop înaintea Sfintei Cruci şi de la ceasul al 6-lea şi până la ceasul al 9-lea nimic altceva nu se face, decât citiri, în felul următor.

În primul rând se citesc psalmii în care se vorbeşte despre Patimile Domnului, după aceea din Apostol, fie din epistolele Sfinților Apostoli, fie din Faptele lor, tot aşa, numai locurile care vorbesc despre Patimile Domnului şi apoi pasajele din Evanghelii, unde se citeşte despre câte a suferit El.

---

[136] Poate că e vorba de inscripția pusă, din ordinul lui Pilat, deasupra capului Mântuitorului lumii, în ziua Răstignirii Sale.
[137] Lipseşte un fragment din text.

Apoi se citeşte din Prorocii, care au spus, cu mult înainte, că Domnul va suferi, apoi din Evangheliile, unde se mărturiseşte despre Răstignirea Sa[138].

6. De la ceasul al şaselea până la cel de al nouălea sunt citite acele pasaje şi sunt rostite imne, căci prin acestea se arată tuturor oamenilor, că oricare dintre Proroci au vestit cu mult înainte Patimile Domnului, pe cele pe care Sfintele Evanghelii le mărturisesc şi de care scrierile Sfinților Apostoli sunt pline.

Şi astfel, de-a lungul acestor trei ceasuri, poporul se gândeşte, că nimic nu s-a făcut fără să fie prorocit mai înainte şi că nimic nu a fost prorocit, care să nu se împlinească în mod desăvârşit. Şi rugăciunile sunt potrivite acestei zile şi ele se întrepătrund cu citirile de la un capăt la altul al slujbei.

7. Şi se poate vedea emoția şi plânsul plin de jale al întregului popor la fiecare citire. Şi rugăciunile sunt minunate. Pentru că acolo, fie unul mic sau unul mare, care stă timp de trei ceasuri la slujbă, nu plânge, decât pentru aceea că înțelege, că Domnul a suferit toate aceste lucruri *numai pentru noi*.

De aceea, începând cu ceasul al nouălea, se citeşte pasajul din Evanghelia după Ioan, unde El Şi-a dat duhul. După citirea acestui pasaj, se spune o rugăciune şi urmează concedierea credincioşilor.

Slujba de seară

8. Şi când s-a făcut concedierea din fața Sfintei Cruci, toate lucrurile sunt luate în Marea Biserică, la Martyrium şi acest obicei e în toată această săptămână, de la ceasul al nouălea…când se adună cu toții în Martyrium…până târziu[139].

---

[138] Să observăm ordinea citirilor! Se începea cu psalmii mesianici, se continua cu mărturiile Sfinților Apostoli, apoi cu Sfinții Evanghelişti, după care se întorceau la Sfinții Proroci, care confirmă adevărul celor întâmplate cu mult înaintea petrecerii evenimentelor mântuitoare şi apoi Sfintele Evanghelii, cu referire strică la Răstignirea şi Patima Sa cea de bunăvoie.

[139] Punctele de suspensie reprezintă alte porțiuni lipsă din text.

Şi, după concedierea de la Martyrium, ei merg în Anastasis, unde, atunci când ajung acolo, se citeşte pasajul din Evanghelie, unde Iosif primeşte trupul Domnului de la Pilat şi îl aşază în mormântul cel nou. Şi, după ce se termină citirea, se rosteşte o rugăciune, sunt binecuvântaţi catehumenii şi li se face concedierea.

9. Însă în acea zi nu se anunță, că s-ar face priveghere la Anastasis, fiindcă se ştie, că poporul este obosit. Însă acesta e un obicei care se vede numai acolo[140].

Aşa că, toţi oamenii, care doresc sau mai degrabă pot să facă asta, pot să stea[141], pe când cei care sunt neputincioşi, nu pot să participe până dimineață.

Toți cei din cler, care sunt în putere sau tineri stau însă la priveghere. Iar imnele şi antifoanele sunt rostite de-a lungul întregii nopți, până dimineața.

Şi țin slujba până la cântatul cel mare al cocoşilor, adică stau mult timp noaptea de veghe, de la primele ceasuri ale serii şi până la miezul nopții.

Privegherea Paştelui

XXXVIII. 1. Aşa că, în ziua următoare, sâmbăta, tot ceea ce e obiceiul să se facă, se face la ceasul al treilea şi la al şaselea.

Slujba de la ceasul al 9-lea nu se ține sâmbăta, ci privegherea pascală este pregătită în Marea Biserică, adică în Martyrium.

Privegherea Paştelui este făcută ca şi la noi, cu o singură diferență şi anume: copiii, după ce sunt botezați şi îmbrăcați, când sunt scoşi din baptisterium (*font*), sunt conduşi, împreună cu episcopul, mai întâi către Anastasis.

---

[140] Un obicei duhovnicesc şi medical în acelaşi timp, pentru că ține cont de neputința umană.
[141] La priveghere.

2. Episcopul intră prin balustradele de la Anastasis şi se rosteşte un imn, apoi episcopul zice o rugăciune pentru ei şi merge mai departe împreună cu ei în Marea Biserică, unde, după obicei, tot poporul poate să asiste.

Tot ceea ce se face acolo e făcut după obicei şi de către noi şi, după împărtăşire (*oblation*), se face concedierea. După terminarea privegherii făcută în marea Biserică, ei merg încă odată cu imne la Anastasis, unde se citeşte fragmentul din Evanghelie, despre Învierea Sa.

Se face o rugăciune şi episcopul iarăşi dă şi aici Sfânta Împărtăşanie. Însă tot ce se face, se face repede, din cauza poporului, ca să nu întârzie prea mult şi să le dea drumul.

Concedierea de la priveghere are loc în acea zi, cam în acelaşi ceas ca şi la noi.

Slujbele din săptămâna Paştelui[142]

XXXIX. 1. Zilele Paştelui sunt ținute din vechime, ca şi la noi iar concedierile au loc aici în aceeaşi ordine în toate aceste opt zile pascale, deoarece, peste tot este obiceiul, ca Paştile să țină opt zile.

Însă împodobirea Bisericilor şi ordinea slujbelor de aici, pe timpul celor 8 zile, se face şi la locul Epifaniei, în Marea Biserică, în Anastasis, la Sfânta Cruce, pe Eleon, în Betleem, şi, de fapt, şi la Lazarium, în toate aceste zile pascale.

2. În prima zi a Domnului ei se îndreaptă către marea Biserică, adică către Martyrium, tot la fel ca şi în a doua şi a treia zi a săptămânii acesteia, dar, întotdeauna, după ce sunt concediați la Martyrium, ei merg către Anastasis cu imne.

În a patra zi ei merg la Eleon, în a cincia zi la Anastasis, în a şasea zi în Sion, sâmbăta vin înaintea Sfintei Cruci, pe când, în ziua Domnului, adică, în ziua a opta[143], ei merg în Marea Biserică, din nou zic, adică în *Martyrium*.

---

[142] E vorba de săptămâna de după Paşti, numită şi „Săptămâna Luminată”.
[143] Duminica Sfântului Apostol Toma.

3. De aceea, în toate cele opt zile ale Paştelui, în fiecare dimineaţă, episcopul merge la Eleon cu tot clerul şi cu toţi copiii care au fost botezaţi şi cu toţi cei care sunt apotactitae*, deopotrivă bărbaţi şi femei, şi cu tot poporul doritor de acest lucru.

Se zic imne şi sunt făcute rugăciuni, atât în Biserica care este în Eleon, unde este peştera în care Domnul Îşi învăţa Ucenicii Săi şi de asemenea şi la Imbomon*, adică în locul unde Domnul S-a înălţat la ceruri.

4. Şi, când psalmii au fost zişi şi după ce s-au făcut şi rugăciunile, ei coboară apoi cu imne către Anastasis, la ora Vecerniei.

Aceste lucruri se fac în toate aceste opt zile.

Vecernia făcută în Sion în prima sâmbătă după Paşti

Acum, în ziua Domnului de după Paşti, după concedierea de la Vecernie, aceasta se face, adică la Anastasis, tot poporul conduce pe episcop cu imne spre Sion.

5. Şi, ajungând acolo, sunt zise imnele potrivite acelei zile şi acelui loc, se face rugăciunea şi se citeşte pasajul din Evanghelie, unde Domnul, în aceeaşi zi şi în acelaşi loc, unde este acum Biserica din Sion, a venit la Ucenicii Săi, pe când uşile erau încuiate.

Adică aceea, când unul dintre Ucenici, adică Toma, nu era de faţă şi când el întorcându-se şi ceilalţi Apostoli i-au spus că L-au văzut pe Domnul, el a zis: „Până când nu voi vedea, nu voi crede” (In. 20, 25).

Şi când se sfârşeşte de citit aceasta, se face o rugăciune, sunt binecuvântaţi catehumenii şi cei credincioşi şi fiecare se întoarce la casa sa târziu, după cea de a doua oră a nopţii.

XL. Iarăşi, în a opta zi de după Paşti, în ziua Domnului, tot poporul urcă la Eleon cu episcopul, imediat după ceasul al 6-lea.

Mai întâi, ei stau, pentru un timp, în Biserica, care este acolo şi zic imnele şi antifoanele proprii acelei zile şi acelui loc. Apoi se zic rugăciunile potrivite zilei şi locului, după cum se şi fac. Apoi urcă către Imbomon* cu imne şi aceleaşi lucruri se fac acolo, potrivite locului.

Şi când soseşte timpul, tot poporul şi toți apotactitae* conduc episcopul cu imne, coborând spre Anastasis, ajungând acolo la ora obişnuită pentru Vecernie[144].

2. Aşa că Vecernia se face la Anastasis şi la Sfânta Cruce şi toți oamenii însoțesc pe episcop cu imne către Sion.

Şi, când ajung acolo, se zic imnele potrivite acelei zile şi, de asemenea, şi locului, şi se citeşte ultimul pasaj din Evanghelie, când Domnul vine în mijlocul Ucenicilor Săi şi mustră pe Toma, ca să nu mai fie necredincios.

După ce întreaga pericopă este citită, însoțită de rugăciuni, sunt binecuvântați atât catehumenii, cât şi cei credincioşi şi cu toții se reîntorc la casele lor, ca de obicei, însă acum, în prima duminică de după Paşti, ei se reîntorc la ceasul al 2-lea din noapte.

---

[144] Cineva, care nu cunoaşte rolul *orelor* sau ale *ceasurilor de slujbă*, ale orelor fixe pentru rugăciune, se poate întreba de ce atâta imobilism, de ce atâta fixitate pe axa temporală în Ortodoxie?

Pentru că Ortodoxia are un ritm interior al slujbelor, prin care integrează organic pe credincios, în tipicul unei vieți dumnezeieşti şi îndumnezeitoare, a unui ritm ce te umple, tocmai pentru că e calculat duhovniceşte, ca să întremeze pe om, să îi dea lumină, să îi dea spor, înțelepciune şi sârguință în toate ale sale.

Orele sau ceasurile acestea vorbesc despre evenimentele mântuirii. Ele nu sunt alese arbitrar.

Ceasurile Vecerniei, ale Utreniei, ale Sfintei Liturghii vizează momente, evenimente fundamentale din istoria mântuirii.

Noi retrăim acele momente, ni le impropriem pe fiecare zi, în măsura în care le descifrăm conținutul interior, pe măsură ce mintea ni se umple de contemplația duhovnicească a realității lor. Ele sunt un orar nu atât exterior, ci unul interior, o hartă a dobândirii păcii şi a dragostei lui Dumnezeu.

De la Paşti la Rusalii (Whitsuntide)

XLI. De la Paşti şi până la Rusalii sunt 50 de zile şi aici nu mai e nicio sărbătoare, nici chiar pentru cei care sunt apotactitae*.

Pe timpul acelor zile, ca şi de-a lungul întregului an, e obiceiul să se facă cele care s-au făcut la Anastasis, de la cântatul cocoşilor, adică de dimineață, până la ceasul al 6-lea şi la Vecernie.

Dar, în ziua Domnului[145], procesiunea se face întotdeauna către Martyrium, adică spre Marea Biserică, după obicei, şi se merge cu imne la Anastasis. În a patra şi a şasea zi, dacă nu e nicio sărbătoare în acele zile, se merge în procesiune către Sion, dar dimineața.

Iar concedierea se face în acelaşi fel.

Sărbătoarea Înălțării la Betleem

XLII. În a 40-a zi după Paşti, adică după 4 săptămâni …(pentru că toți merg de obicei să țină acea zi, adică după 4 săptămâni, după ceasul al şaselea vin către Betleem şi fac priveghere, căci privegherea se face la Betleem, în Biserica unde, în peşteră, Domnul S-a născut)…

În aceasta a 40-a zi, a 40-a după Paşti, se fac toate după obicei şi, la fel, şi concedierea iar acum, preoții şi episcopii predică, tratând lucruri potrivite momentului şi locului, şi după toate acestea, toți se reîntorc la Ierusalim târziu.

---

[145] Duminica.

Rusaliile: slujba dimineții

XLIII. Însă în a 50-a zi, adică în ziua Domnului, când poporul are o mare ocazie să meargă cu toții la sărbătoare, acesta e obiceiul, ca să se facă toate la primul cântat al cocoşilor[146].

Privegherea e făcută în Anastasis şi episcopul citeşte pasajul din Evanghelie, care se citeşte întotdeauna în ziua Domnului, şi anume cele despre Învierea Sa şi după aceea se fac toate după obicei în Anastasis, după cum se fac în tot cuprinsul anului.

2. Dar când se face dimineață, tot poporul merge către Marea Biserică, adică către Martyrium şi toate lucrurile sunt făcute ca de obicei.

Preoții predică şi apoi şi episcopul şi toate lucrurile care sunt prescrise se fac întocmai, apoi se face împărtăşirea, după cum este obiceiul în ziua Domnului, numai că, concedierea de la Martyrium este făcută în grabă, din cauză că trebuie făcută înainte de ceasul al treilea.

Slujba de pe Sion

Şi, când se face concedierea de la Martyrium, tot poporul, toți oamenii conduc pe episcop cu imne către Sion, în aşa fel, încât ei să fie în Sion, când este ceasul al treilea.

---

[146] Din câte ştim noi, personal, în Bisericile din zona noastră nu se începe, de dimineață, slujba de Rusalii, ca în dimineața Crăciunului. La mine la țară, în Scrioaştea-Teleorman şi în oraşul Roşiori de Vede, slujba de Crăciun se făcea de dimineață, chiar de la 5-6 dimineața, ca să se termine până la ora 10.
Credem că e un obicei foarte bun, ca să se înceapă slujba Rusaliilor de dimineața devreme, pentru ca să se facă în linişte toate şi apoi, *Vecernia specială a Rusaliilor*.
Când sărbătorile sunt de aşa factură, încât trebuie să te grăbeşti, ca să le termini pe toate câte sunt de făcut, cel mai bine, noi credem, că trebuie să le începem de devreme pe toate, pentru a putea să terminăm toate la timp, în jurul orei 12, ora 1 după amiază, timpul cu care s-au învățat credincioşii noştri, ca fiind acela în care se termină slujbele la Bisericile de mir.

3. Şi, când ajung acolo, ei citesc pasajul din Faptele Apostolilor, unde se spune, cum Duhul S-a coborât, sub formă de limbi de foc (în auzul tuturor oamenilor), înţelegând lucrurile care au fost spuse şi se face concedierea ca de obicei.

Şi preoţii citesc acolo din Faptele Apostolilor despre lucrurile care s-au întâmplat, deoarece acesta este locul în Sion – este altă Biserică acum acolo – unde, cândva, după Patimile Domnului, mulţimile fiind adunate împreună cu Apostolii, acestea s-au făcut, cum s-a spus mai sus.

După ce concedierea se face în acel loc ca de obicei, se face şi aici împărtăşirea.

Astfel că poporul poate fi concediat, când arhidiaconul îşi ridică vocea sa şi zice: „Să fim gata cu toţii, ca să mergem azi în Eleon, în Imbomon, imediat după ceasul al şaselea!”.

Slujba de pe Muntele Măslinilor

4. Aşa că tot poporul se reîntoarce, fiecare la casa lui, se odihnesc puţin şi imediat după masa de prânz, ei urcă în Muntele Măslinilor, adică în Eleon, fiecare după cum poate în aşa fel, încât nu există creştin în oraş, care să nu meargă[147].

5. De aceea, când ei ajung în Muntele Măslinilor, adică în Eleon, ei intră mai întâi în Imbomon*, adică în locul de unde Domnul S-a înălţat la ceruri şi episcopii şi preoţii se aşază acolo şi, la fel şi întregul popor.

Sunt rostite citirile împreună cu imnele, iar antifoanele, de asemenea, sunt spuse după obicei, potrivit cu ziua şi locul, rugăciunile fiind şi ele împreunate cu alte lucruri asemănătoare.

Se citeşte pasajul din Evanghelie, unde Domnul S-a înălţat la cer, dar şi din Faptele Apostolilor, unde se vorbeşte de faptul, că înălţarea Sa la cer a urmat învierii Sale.

6. Şi când acestea sunt terminate, catehumenii, şi apoi cei credincioşi, sunt binecuvântaţi şi aceştia coboară, fiind

[147] Aviz celor care nu înţeleg râvna şi credincioşia primilor creştini. Un astfel de amănunt ne relevă în mod faptic, că evlavia creştinilor primelor secole era una autentică, mistuitoare. Numai în acest fel se poate explica faptul, de ce fiecare creştin se simţea dator să participe la slujbă.

deja ceasul al nouălea şi merg cu imne către Biserica, care este în Eleon, unde este peştera în care Domnul sta şi învăța pe Ucenicii Săi.

Şi, când este deja trecut de ceasul al zecelea, când ei ajung, se face Vecernia în acel loc. După ce sunt făcute rugăciunile, catehumenii şi, de asemenea, şi cei binecredincioşi, sunt binecuvântați.

Slujba de noapte

Şi astfel tot poporul, până la ultimul, se coboară împreună cu episcopul rostindu-se imne şi antifoane potrivite acelei zile, şi astfel venind, în mod încet, către Martyrium.

7. Este deja noapte când ajung la porțile cetății şi aproape două sute de lumânări sunt pregătite în Biserică, ca de obicei, pentru popor.

Şi, deşi există o bună distanță de la porțile cetății la Marea Biserică, adică până la Martyrium, ei ajung la circa al doilea ceas din noapte, pentru că ei merg pe tot drumul foarte încet, alături de oamenii, care abia îşi mai târăsc picioarele.

Şi, când marile porți sunt deschise, cele care sunt în fața pieții, tot poporul intră în Martyrium cu imne şi împreună cu episcopul.

Şi, după ce intră ei în Biserică, se zic imnele, se rostesc rugăciunile, catehumenii şi cei credincioşi sunt binecuvântați, după care ei merg, cu imne, către Anastasis.

8. Când, de asemenea, şi imnele şi antifoanele sunt zise, se face iarăşi rugăciune, catehumenii şi cei credincioşi sunt binecuvântați, acelaşi lucru făcându-se şi la Sfânta Cruce. La urmă, tot poporul creştin aidoma unui singur om, conduce cu imne, pe episcop, către Sion.

9. Şi, când ei ajung acolo, sunt rostite citirile potrivite, psalmii şi antifoanele sunt zise şi ele, se face rugăciunea, catehumenii şi cei credincioşi sunt binecuvântați şi sunt concediați, cu toții, din acel loc.

Şi, după concedierea tuturor, toţi se apropie de mâna episcopului[148] şi apoi se reîntorc fiecare la casele lor, pe la miezul nopţii.

Dar mare luptă trebuie să înduri în această zi, pentru că privegherea e ţinută la Anastasis de la primul cântat al cocoşilor şi nu există pauză în tot cuprinsul acestei zile, fiindcă întreaga sărbătoare este foarte lungă şi oamenii se reîntorc la miezul nopţii, când sunt concediaţi şi se reîntorc la casele lor, din Sion.

[148] O binecuvântare personală a episcopului, pentru fiecare participant la slujbă. Rolul episcopului era foarte important la slujbă şi el era cel care stătea în mod integral la slujbe şi conducea slujbele.

XLIV. Astfel, începând cu ziua de după Cincizecime, toate sărbătorile se fac ca de obicei, pe întreaga perioadă a anului şi fiecare vine, după cum poate, în afară de sâmbătă şi de ziua Domnului, căci celelalte zile nu sunt sărbătorite, în mod special, în acest loc.

Şi, în zilele care urmează, tot ce este făcut se face ca peste an, adică privegherea e ținută în Anastasis de la primul cântat al cocoşilor.

2. Şi, dacă este ziua Domnului, la cel mai devreme cântat al cocoşilor, episcopul citeşte, mai întâi, în Anastasis, după obicei, pasajul din Evanghelie referitor la Înviere şi care întotdeauna e citit în ziua Domnului, după care urmează imne şi antifoane, care sunt zise în Anastasis până se luminează de ziuă[149].

Şi toți cei care sunt apotactitae* şi tot poporul care este în stare de acest lucru, ține aceasta. Clerul merge şi se reîntoarce în timpul zilei. Clerul era acolo la primul cântat al cocoşilor, dar episcopul întotdeauna e primul în zori, căci concedierea de dimineață poate fi făcută cu tot clerul prezent, în afară de ziua Domnului, când episcopul a mers de la primul cântat al cocoşilor, ca să citească Evanghelia în Anastasis.

După ce toate au fost zise ca de obicei în Anastasis, aşa se face în continuare şi *Ceasul al 6-lea*, *Al 9-lea* şi *Vecernia*, după obiceiul de peste an.

Dar în a 4-a şi a 6-a zi a săptămânii, *Ceasul al 9-lea* e făcut în Sion, ca de obicei.

---

[149] Şi este evident aici, că se vorbeşte despre Utrenia de duminică, unde episcopul citea pericopa evanghelică a Învierii, una dintre ele şi totul se termina la răsăritul soarelui. Uneori, ca student, am simțit această frumusețe a slujbelor făcute dimineața, la Sfânta Ecaterina, paraclisul Facultății de Teologie din Bucureşti.
Când soarele răsare în geamul Sfântului Altar, simți că ieşi din întuneric la lumină, că însăți natura te invită să te schimbi şi, cu atât mai mult, Dumnezeu. Simți că învii cu toată lumea la viață, deşi tu eşti de câtva timp la rugăciune. Foarte frumos!…

Botezul

Înscrierea celor vrednici

XLV. Mai departe, eu trebuie să scriu cum sunt aleşi aceia, care sunt botezaţi la Paşti. Căci cel care îşi dă numele, şi-l dă în ziua dinainte de Postul Mare şi preotul scrie toate numele[150]. Adică acestea se fac înainte cu 8 săptămâni, căci acestea am spus, că se țin, aici, în Postul Mare.

2. Şi, după ce preotul a scris toate numele, după a doua zi a Postului Mare, adică în ziua când cele opt săptămâni încep, scaunul episcopului este aşezat în mijlocul Bisericii celei Mari, adică în Martyrium şi preoţii stau în scaune, fiecare în partea lui, aşa încât tot clerul e aşezat.

Astfel, toţi cei care sunt vrednici sunt aduşi, conduşi, dacă ei sunt tineri cu taţii lor iar dacă sunt tinere cu mamele lor.

3. Şi atunci episcopul întreabă pe vecini, care au intrat după aceea, pe fiecare în parte, zicând: „A dus o viaţă bună, este ascultător de părinţii săi, bea cumva vin, e mincinos?"; făcând astfel de întrebări despre nenumărate vicii, care sunt mai rele în om[151].

4. Şi, dacă se dovedeşte în prezenţa martorilor, că e găsit fără vină în toate aceste lucruri, după cum au fost puse întrebările, el scrie jos numele acestuia, cu propria sa mână.

Dar, dacă e găsit cu ceva, el porunceşte lui să meargă afară, zicându-i: „Lăsaţi-l pe el să se îndrepte şi când se va fi îndreptat, atunci să îl chemaţi pe el la izvor!".

---

[150] După cum se observă, se făcea o listă nominală cu cei care trebuiau botezaţi. Nu erau *propuşi din oficiu*, ci cei care doreau să se înscrie, se înscriau pe acea listă. Cel care nota numele era un preot, nu orice credincios.

[151] Moralitatea catehumenului, adică a celui care învăța credința ortodoxă şi se pregătea pentru primirea Sfântului Botez. Nu cred că mai trebuie să subliniem faptul, cât de importantă e catehizarea pentru creştinii noştri de astăzi, care nu ştiu nici cele mai elementare date ale credinţei, deşi sunt botezaţi ortodox.

Şi el întreabă atât despre bărbaţi, cât şi despre femei. Dar dacă cineva e străin, nu îl cheamă foarte uşor la Botez, numai dacă primeşte mărturii de la cei care îl cunosc pe el.

Pregătirea pentru Botez: catehizarea

XLVI. Şi despre aceasta trebuie să vă scriu, venerabile surori, cu gândul că aceste lucruri, sunt şi ele făcute cu o bună raţiune. Căci obiceiul de aici este ca cei care vine spre Botez, de-a lungul celor 40 de zile, care sunt ţinute ca zile de sărbătoare, ei să fie mai întâi exorcizaţi[152] de către cler, devreme, în acea zi, pentru ca foarte curând, dimineaţa, să fie concediaţi în Anastasis.

Şi, imediat după aceea, se aşază scaunul episcopului la Martyrium, în Marea Biserică şi toţi cei care trebuie să fie botezaţi stau împrejur, lângă episcop, deopotrivă bărbaţi şi femei, alături de taţii şi mamele lor. Alături de ei sunt toţi cei care doresc să vină şi se aşază, dar numai dintre cei credincioşi[153].

2. Niciun catehumen nu intră acolo, când episcopul îi învaţă pe ceilalţi Legea. Şi începând de la Facere, se trece prin toate Scripturile, de-a lungul celor 40 de zile, timp în care sunt

---

[152] Exorcizările începeau în ziua, când erai acceptat ca şi catehumen.

[153] Episcopul era iarăşi activ şi în ceea ce priveşte catehizarea. Catehezele Sfântului Chiril al Ierusalimului şi ale Sfântului Ioan Gură de Aur se înscriu în această muncă de catehizare a catehumenilor. Cum s-ar putea face astăzi catehizare? Nu ar fi bine să catehizăm părinţii, care îşi aduc copiii să îi boteze?
Nouă ni se pare foarte normal acest lucru. Dacă părinţii garantează pentru copii, pentru faptul că îi vor creşte în credinţa ortodoxă, atunci e foarte normal faptul, ca aceşti părinţi, care vor să îşi boteze copiii şi îi botează, să ştie şi ei, ce trebuie să facă pentru copiii lor, în ce constă credinţa lor şi ce trebuie să spună copiilor lor, despre credinţa lor. Şi nu numai atât, dar catehizarea poate să treacă de faza pregătirii pentru a-şi boteza copiii şi să devină o muncă explicativă constantă, în lucrarea episcopului şi a preotului. De catehizare avem nevoie la orice vârstă.
Mereu se găsesc teme şi probleme, care îşi cer răspunsul. Spre exemplu tema clonării, a homosexualităţii, a ecologiei, a ecumenismului trebuie discutate. Pentru astfel de teme e nevoie de cateheză, ca şi despre probleme de credinţă ca: realitatea harului dumnezeiesc, constituţia Bisericii, dogma Sfintei Treimi, supracinstirea Prea Curatei Fecioare etc. Catehezele nu trebuie să fie numai *explicative*, ci şi *combative*. Şi de astfel de cateheze avem nevoie oricând şi oriunde.

explicate, mai întâi literal şi apoi, se dezvăluie, şi înțelegerea duhovnicească[154].

Şi aceştia gândeau despre Înviere şi despre celelalte lucruri referitoare la credință, de-a lungul acestor zile. Şi aceasta era de fapt *catehizarea*.

Tradiția Crezului

3. Şi, după ce se scurg cinci săptămâni de la începutul învățării, cei care sunt pregătiți gândesc cele despre Crez. Şi după ce li se explică înțelesul tuturor Scripturilor, el le explică înțelesul *Crezului*; articolele sale fiind înțelese mai întâi literal şi apoi duhovniceşte.

Din acestea înțeleg toți, cum să fie credincioşi, în acele părți ale Scripturii, când ele sunt citite în Biserică şi, de aceea, ei gândesc toate acestea pe timpul celor 40 de zile, de la primul ceas până la al treilea ceas, pentru că această catehizare durează timp de 3 ceasuri[155].

4. Şi Dumnezeu cunoaşte, venerabile surori, că vocile celor credincioşi, care vin spre catehizare, se aud tare când aprobă lucrurile, care sunt spuse şi explicate de către episcop, decât atunci, când el stă şi predică în Biserică.

Apoi, după ce se face concedierea celor catehizați, fiind deja ceasul al treilea, episcopul este condus, cu imne, la Anastasis.

Şi aici li se face o altă concediere la ceasul al treilea. Astfel ei gândesc acestea câte trei ceasuri pe zi timp de 7 săptămâni, pentru că în a opta săptămână a Postului Mare, numită *Săptămâna Mare*, nu mai e timp să se facă aceasta, fiindcă lucrurile care au fost descrise cer mult timp pentru a le săvârşi.

---

[154] Extraordinar de bună metodă, de fapt, singura valabilă! De la sensul literal se trece la cel duhovnicesc, la sensul mistic. Nu îi lăsa la nivelul prim al înțelegerii, ci se mergea spre partea tainică, greu de înțeles pentru ceilalți. Sfinții Părinți au făcut acest lucru în toate cărțile lor. Au combinat sensul vizibil pentru mulți, cu sensul criptic, tainic, cu cel pe care îl ştiau cei puțini, cei înduhovniciți.

[155] Deci erau pregătiți câte trei ore /ceasuri, în mod zilnic, timp de 40 de zile. De aceea le putem numi „şcoli catehetice”, după cum se şi numesc, fără să greşim.

5. Şi când trec şi cele 7 săptămâni şi am ajuns în ultima săptămână înainte de Paşti, care e numită aici *Săptămâna Mare*[156], vine episcopul dimineața şi intră în Marea Biserică, adică în Martyrium.

Şi aşezându-şi scaunul la locul unde stă el, în absida din spatele altarului, acolo vine unul câte unul, băiatul cu tatăl său şi fata cu mama ei şi rosteşte *Crezul* în fața episcopului[157].

6. Şi după ce ei rostesc *Crezul* înaintea episcopului, el se adresează tuturor, şi le zice: „De-a lungul celor 7 săptămâni voi ați gândit asupra întregii legi a Scripturilor şi ați auzit cele despre credință şi despre învierea trupurilor şi întregul înțeles pe care îl are *Crezul*, atât cât ați fost voi în stare, fiind încă *catehumeni*.

Dar predania adâncă a Tainelor, adică, ca aceea a Botezului însuşi, voi nu ați auzit-o, pentru că sunteți doar *catehumeni*.

---

[156] După cum putem observa, denumirea aceasta e foarte veche şi de pe atunci exista distincția, între *Postul Mare* de 7 săptămâni, plus *Săptămâna Mare*, a opta săptămână de pregătire, care era înaintea marelui praznic al Învierii Domnului.

[157] Avem pentru prima dată acest detaliu, al absidei, în această lucrare. Sfântul Altar avea formă circulară, ca şi azi şi episcopul sta pe *scaunul de sus*, cum îl numim astăzi şi primea pe cei care trebuiau să rostească *Crezul*. Numai că băiat sau fată, intrau în zona altarului, adică a Sfintei Mese, pentru a face această mărturisire de credință. Observăm o poziție lărgită aici, despre cine poate intra în Sfântul Altar.

Sau poate era numai pentru acum această libertate. Însoțirea catehumenilor de către părinții lor este şi ea foarte interesantă, deşi, la un moment dat, puteau să fie şi dintre aceia, care puteau să aibă puterea de a înțelege şi de a decide şi singuri ce vor şi ce nu vor. Episcopul era persoana în fața căreia se centra atenția catehumenilor. După cum se poate vedea, episcopul, ce cel care învăța credința şi tot el e cel care cerea, ca credința lor să fie una autentică, fără pată, fără greşeală.

Deci el nu le cerea imposibilul, ci credința pe care îi învățase. El le cerea tocmai ceea ce predicase. În această situație, episcopul putea fi numit pe drept, *Părintele eparhiei*, pentru că el era atât învățătorul, cât şi garantul credinței credincioşilor săi. Distanța dintre acele vremuri şi realitatea lumii de azi e imensă. Episcopul vremii noastre lucrează mai puțin direct cu credincioşii şi, mai mult, indirect, prin preoții săi.

Credincioşii se adresează preoților mai mult decât episcopilor, iar ducerea la episcop a credincioşilor noştri e numai pentru lucruri speciale. S-a pierdut contactul direct cu credincioşii, atât de către episcop şi chiar de către preot, pentru că societatea a devenit foarte puțin activă religios.

Şi cei care vin la Biserică nu sunt, în mod neapărat, în mod fundamental legați de învățătura neştirbită a Bisericii, ci vin cu tot felul de influențe eterodoxe şi trăind prin prisma unui inconştient melanj religios.

Şi cum ar fi altfel, dacă nimeni nu îi întreabă, la modul direct şi sistematic pe cei credincioşi, ce ştiu sau nu ştiu despre credința noastră sau ce fel de viață au?

Însă gândesc, că până la urmă toate acestea se vor face cu bună rațiune, adică acelea, când voi veți fi botezați în numele lui Dumnezeu şi le veți auzi în Anastasis, pe durata celor 8 zile pascale, după ce veți fi concediați din Biserică. Voi, fiind încă catehumeni, nu puteți rămâne neştiutori pe mai departe despre Tainele lui Dumnezeu".

Catehezele mistagogice

XLVII. Dar, când sosesc zilele de Paşti, pe durata celor 8 zile, pentru că până la Paşti mai sunt 8 zile, după ce se face concedierea lor din Marea Biserică, ei merg cu imne la Anastasis.

Se face iarăşi rugăciune, cei credincioşi sunt binecuvântați şi episcopul, stând înclinat față de balustradele interioare, din peştera de la Anastasis, explică toate lucrurile care se fac prin Botez.

2. Şi la acea oră niciun catehumen nu se apropie de Anastasis, decât numai neofiții[158] şi cei credincioşi, care doresc să audă despre Taine. Şi ei intră acolo şi uşile sunt închise, ca niciun catehumen să nu poată să se apropie[159].

Şi, când episcopul discută şi prezintă fiecare lucru în parte, vocile celor care aplaudă sunt atât de mari, că ei pot fi auziți din afara Bisericii.

Şi, cu adevărat, acum Tainele sunt descoperite, încât nu există niciunul, care să nu fie mişcat de lucrurile pe care le aude, din cele care li se explică[160].

---

[158] Cei care se vor boteza în curând.

[159] Uşile închise din fața catehumenilor era semnul distanței, care era între ei şi neofiții, care peste câteva zile erau botezați.

[160] Adeziunea neofiților la aflarea Sfintelor Taine era plină de bucurie. Nu aplaudau şi nici nu strigau din cauză că erau indispuşi de ceea ce auzeau, ci dimpotrivă: acum vedeau în fața lor descoperindu-se tainele credinței, lucrurile pe care le aşteptaseră cu dor, ca să le afle. Unde mai găsim astăzi această bucurie?
Tocmai pentru că venim cu prefăcătorie spre Dumnezeu, de aceea nici nu ne bucurăm cu multă emoție, de descoperirea Sa. Iar scrierile despre Dumnezeu, atâta timp cât urmăresc să fie expozitive şi nu încălzesc inima şi mintea celor care le citesc, fac ca efortul nostru de răspândire al credinței, să se transforme în predarea unei învățături,

3. Acum, întrucât în această provincie doar puţini oameni cunosc şi greaca şi limba siriacă, pe când numai unii cunosc numai greaca şi alţii numai siriaca şi episcopii uneori cunosc numai siriaca iar alteori numai greaca şi deloc siriacă, există întotdeauna un preot, care stă acolo, când episcopul vorbeşte în greceşte şi traduce în siriacă, ca toţi care aud să înţeleagă cele zise[161].

4. Şi fiindcă toate cuvântările, care sunt citite în Biserică, trebuie să fie citite în greceşte, el stă întotdeauna în legătură cu tălmăcitorii lui de limbă siriacă, de dragul poporului, ca ei să poată fi edificaţi despre cele ce se spun.

Mai mult, latinii de aici, care nu înţeleg nici siriaca şi nici limba greacă, pentru ca nici ei să nu fie dezamăgiţi, li se explică toate şi lor, pentru că există alţi fraţi şi surori, care cunosc atât greaca cât şi latina şi le traduce şi lor în limba latină.

5. Dar ce este plăcut şi admirabil aici, mai presus de toate, este că imnele, antifoanele, predicile şi toate rugăciunile pe care le rosteşte episcopul, întotdeauna sunt potrivite şi au nimerite trimiteri, atât la ceea ce se sărbătoreşte în acea zi, cât şi la locul unde se fac slujbele respective[162].

---

care, deşi este dumnezeiască, este percepută ca ceva anost, perimat, învechit. Modul în care te raportezi la învăţătura de credinţă e cel care enervează şi nu credinţa.
De aceea am întâlnit mulţi oameni care ne-au spus, că nu credinţa îi enervează, ci oamenii care o explică, cei care sunt implicaţi în slujba Bisericii. Însă cred, că cel care vrea să cunoască pe Dumnezeu cu adevărat, nu se uită la nimic şi la nimeni care îl poate sminti, ci merge, cu toate greutăţile, spre Dumnezeu şi trăieşte după voia Lui.

[161] Rolul interpretului, al tălmaciului se pune foarte acut şi foarte normal în acelaşi timp, când e vorba de etnii diferite, care se află la slujbă. Dacă vrei să fii folositor pentru cel credincios, vorbeşte-i în limba lui! Dacă nu îi vorbeşti pe înţeles, slujba poate fi frumoasă, dar ea nu încorporează şi înţelegerea celui care nu cunoaşte limba în care se slujeşte.

[162] Aşa au fost şi sunt slujbele noastre: ele evocă foarte bine sărbătoarea, evenimentul sărbătorit şi, în acelaşi timp, se încadrează foarte bine cu locul în care se oficiază slujba respectivă. Un amănunt foarte bine semnalat de Egeria.

XLVIII. Acelea sunt numite, după zilele în care au fost închinate, astfel că Sfânta Biserică care e pe Golgota a fost numită *Martyrium*, pentru că aşa a fost închinată lui Dumnezeu; Sfânta Biserică care este la *Anastasis*, adică în locul unde Domnul a înviat după Patima Sa, fiindcă atunci a fost închinată lui Dumnezeu; pentru acea zi.

Şi, de aceea, hramurile acelor Sfinte Biserici sunt sărbătorite cu mare strălucire, fiindcă Sfânta Cruce a Domnului a fost descoperită în aceste zile.

2. Şi s-au stabilit aşa, când Sfintele Biserici de mai sus au fost cel dintâi sfinţite, căci atunci când Crucea Domnului a fost descoperită, atunci întreaga sărbătorire s-a făcut împreună, cu toată bucuria, ca pentru o singură zi.

Şi astfel, aşa se pare că arată în Sfintele Scripturi cum e aceea o zi de sfinţire, când Sfântul Solomon[163], având terminată Casa lui Dumnezeu, care era construită, a stat înaintea altarului lui Dumnezeu şi s-a rugat, după cum este scris în cartea *Cronicilor* (II. Paral., cap. 5, 6. 7).

XLIX. Şi atunci, când zilele hramului apar, ele ţin 8 zile. Şi poporul începe să se adune din toate părţile, cu multe zile înainte.

Şi vin nu numai monahii şi apotactitae* din diverse provincii, adică din Mesopotamia şi Siria, din Egipt şi Tebaida (unde sunt foarte mulţi monahi), ci şi din alte locuri şi provincii…

---

[163] Mai rar găsesc, ca aici, când cineva îl numeşte *Sfânt* pe *Sfântul Solomon*, deşi el e trecut între Sfinţii Vechiului Testament. Cred că pe lângă lupta recentă a Sfântului Ioan Maximovici de a resublinia pentru noi sfinţenia Sfinţilor apuseni de dinainte de schismă, trebuie să subliniem şi realitatea sfinţeniei la Sfinţii Vechiului Testament sau a sfinţeniei acelor Sfinţi fără nume, care apar în umbra marilor Sfinţi şi care provin dintre mireni sau a Sfinţilor prigoanei comuniste, din România şi de pretutindeni, care nu sunt puţini, ci foarte mulţi şi de ei ne îngrijim foarte puţin.
În Împărăţia lui Dumnezeu sunt şi aceştia, chiar dacă noi îi desconsiderăm sau nu ne închinăm niciodată lor. Să nu mai vorbim de milioanele de Sfinţi Mucenici, Cuvioşi, Mărturisitori, Ierarhi, care nu mai au strălucirea şi măreţia de altă dată pentru noi şi pe care noi nici nu-i cunoaştem şi nici nu ne rugăm lor.
Nu spunem acum, că trebuie să îi învăţăm pe toţi pe de rost, ceea ce e imposibil. Dar e neapărată o regândire a poziţiei noastre faţă de Sfinţi, care să se constituie într-o tot mai mare dorinţă de valorificare a vieţilor şi a faptelor şi a cuvintelor lor, la nivel personal şi iniţierea unei relaţii de iubire şi de cinstire mult mai firească între noi şi ei.

Căci nu există cineva, care să se întoarcă pe jos în Ierusalim, în această zi, care să nu se bucure de aceste mari zile…

Şi poporul mirean face la fel, atât bărbaţii cât şi femeile, căci cu minţi credincioase (*with faithful minds*), se adună cu toţii la Ierusalim, din fiecare provincie în acele zile, de dragul acelor zile sfinte[164].

2. Şi episcopii, deşi sunt puţini la început, sunt prezenţi în număr de 40 sau 50 la Ierusalim în acele zile şi cu ei vin mulţi dintre clericii lor.

Dar de ce să nu spun şi mai mult? Pentru că cel care în acele zile nu e prezent la strălucitele sărbători gândeşte, că a făcut un foarte mare păcat, numai dacă nu există vreo împotrivire anume, lucru care l-ar ţine pe cineva departe de această bună alegere şi care l-ar fi împiedicat pe el.

3. Şi în acele zile ale hramurilor împodobirea tuturor Bisericilor este aceiaşi ca în ziua de Paşti şi de Epifanie, şi de aceea, în fiecare zi, procesiunea e făcută la mai multe locuri sfinte, ca cele ale Paştelui şi ale Epifaniei.

Şi astfel, în prima şi în a doua zi se face la Marea Biserică, care e numită şi Martyrium, în a treia zi la Eleon, adică în acea Biserică, unde Domnul S-a înălţat la ceruri după Patima Sa şi în această Biserică este şi peştera unde Domnul obişnuia să predice Apostolilor Săi pe Muntele Măslinilor.

Iar în a patra zi…

[Restul manuscrisului a fost pierdut, din păcate.]

---

[164] *Zilele de sărbătoare* sunt *zile sfinte*. S-a perceput dintotdeauna în Biserică, diferenţa dintre *marile praznice* şi *celelalte sărbători*.

Cuprins

Descrierea anului liturgic de la Ierusalim, făcută de pelerina Egeria în secolul al IV-lea

Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruş